

vare alle Lavlande dækkede af Havet og Kystlinjen 80 m. højere end nu. Siden begyndte en negativ Forskydning af Strandlinjen, og Havet blev nogen Tid stationært paa 40 m. Højde over den nuværende Vandflade for derefter at synke til Nutidens Niveau. De islandske Bugter og Fjorde skyldes baade tektoniske Bevægelser og Erosion deres Tilblivelse. Bugterne dannedes for det meste ved Sænkninger i Slutningen af Miocene, Dalene og Fjordene ved Flodernes Erosion

i Pliocene, men senere uddybedes de af Istidens Jøkler. De islandske Fjorde have de samme karakteristiske Former som de norske, men dog ikke i en saa udpræget Grad, hvilket maaske hænger sammen med Gletschernes mindre Mægtighed og de bagved liggende Fjældes ringere Højde. Det første Anlæg til nogle af Erosionsrenderne skyldes Brudlinjer i Landpladen. Fjordene ere udelukkende knyttede til Basalten og savnes i det yngre Tufomraade.

Den anden danske Pamirexpedition.

Ved **O. Olufsen**, Premierløjtnant i Hæren.

Vor Rejse ad den nye russiske Vej fra Kaspiahavets Sydside til Teheran.

Da den egentlige Undersøgelsesexpedition i Pamir, Turkestan og Khiva var endt, foretog jeg sammen med mine to Medrejsende, Adjunkt *A. Hjuler* og Cand. mag. *O. Paulsen*, en Rejse fra Baku ind i Persien for at faa et lille Indblik i dette Land, der i kulturhistorisk Henseende har spillet en saa stor Rolle i Asien og navnlig udøvet en saa overordentlig stor Indflydelse paa Landene i Centralasien, der til Tider alle have været under Irans Scepter, at man kan sige, at den iranske Civilisation ligger til Grund for den tidligere Tids Udvikling af Folkene i de gamle Riger Baktrien, Margiana og Sogdiana i Centralasien.

Denne Rejse har jeg nedskrevet i det følgende.

Efter at vi i Løbet af Aaret 1898 havde opholdt os under den straalende Sommersol i Pamirbjærgene og havde døjet den følgende Vinters hidende Kulde i i det samme vilde Bjærgland, hvor Kameler, Heste og Yakoxer vadede til Bugen i Sne, og Temperaturen, der ofte faldt til $\div 30^{\circ}$ C., fik os til at ligne sande Ismænd, og efter at vi havde gennemrejst Turkestan og sejlet paa Amu Darja i Kanoer til Khiva, hvor Heden i Sommeren 1899 var ubeskrivelig, landede vi d. 9. Septbr. s. A. efter en heldig Sejlads over det kaspiske Hav i Havnen ved Baku, der var os saa vel bekjendt fra tidligere Tid. Vor store Bagage havde vi ladet udskibe fra Krasnavodsk paa asiatiske Side til Petrowsk i det nordøstlige Daghestan, hvor den foreløbig blev magasineret, og vi tog kun den højst nødvendige Bagage med paa den lille Tur, der nu fore-

stod og som gjaldt Persiens Hovedstad Teheran, der ligger i en Afstand af c. 370 km. fra Sydkysten af det kaspiske Hav.

I Baku installerede vi os en Dags Tid i vort gamle Hotel Metropole, som ligger nær ved Havnen og ikke er mere snavset, end at man til Nød kan holde det ud et Par Døgn især efter et længere Ophold forinden hos Centralasiater, med hvis Renlighed det kun er meget smaat bevendt. Her i Petroleumstaden forsynede vi os med lidt europæisk Luxusproviant samt den uundværlige Kinin og andre Midler mod Feberen, besøgte vore herværende Venner blandt Skandinaverne og Stedets elskværdige tyske Konsul, *Steppuhn*, hvis Anbefalinger og Forbindelser i Centralasien havde været os til uvurderlig Nytte, og forlod derefter en prægtig, men lummervarm Sommeraften d. 10. Septbr. 1899 Hotellet for at tage med en af Selskabet Kaukas-i-Merkurs Dampere, som just skulde afgaa til Punktet Enseli paa Kaspiahavets Sydside.

To Danske, der begge ere i Tjeneste hos Petroleumskongen *Nobel*, *Stahr* og *Vissing*, fulgte os til Skibet, ved hvis Anlægsplads vi som sædvanlig i Kaspiahavets Havne blev omsværmet af et Mylr af persiske Dragere, der paa den paa deres Rygge anbragte tunge Art Paksaddel kunne bære saa uhyre Byrder, at Synet heraf sikkert vilde faa deres danske Kolleger til at spile Øjnene op. To af disse, hvis Numre vi omhyggelig mærkede os, for at de ikke skulde forsvinde med vore Ejendele, stablede ganske rolig hele vor Bagage paa deres Rygge og asede afsted med den hen ad den lange Træbro ud til Skibet under frygtelig Støj og Skjænderi med de andre stakkels persiske Djævle, som

ikke havde faaet Lov til at slæbe sig fordærvede paa vore tunge Kasser.

Førend vi kunde faa Billet i det lille Skur paa Broen, maatte vore Pas efterses og stemples af en Tolder, der efter Russernes sædvanlige Skik gjorde en hel Del Ophævelser, inden han kunde bekvemme sig til at underskrive Passene. Vi fik endelig vore Billetter til Enseli, hvilke inklusive Middag ombord kostede 12 Rubler 15 Kopek til 1. Klasse, hvilket maa anses for meget moderat, men Taxterne paa russiske Baner og Dampskibe er ogsaa gjennemgaaende lave i Forhold til i Vesteuropa.

Havnen var mylrende fuld af Damp- og Sejlskibe, hvis Larm af Kjæder og Spil tydede paa stor Aktivitet. Bugten var et Hav af Lanterner, og dens Rand afgrænsedes som af en stor lysende, tyrkisk Halvmaane af Byen Baku. Lys paa Lys i en Udstrækning af de $\frac{2}{3}$ af Bugten og op paa Terrasserne tegnede sig med aeventyrlig Glans paa den dybe, mørkeblaa Horisont, der i Forbindelse med den stille, varme Sommeraften, den rolige, mørke Vandflade, hvori funkende Stjerner spejlede sig, gjorde Nuet ganske vidunderligt betagende. Ved Midnat dampede „Tamara“, som er opkaldt efter Georgiens Dronning, afsted mod Aladdins Land med os ombord. Lysene blev svagere og svagere; Luften blev fugtig, og af Frygt for Feberanfald gik vi til Kajs, hvor Heden gjorde Søvnens alt andet end let.

For næste Dag kan jeg notere, at vi som sædvanlig stod op i prægtigt Solskinsvejr. Det kan man altid være vis paa om Sommeren i disse Egne fra Tibet til det kaspiske Hav. Det regner jo næsten aldrig. Om Aftenen kan man ganske rolig lægge sine Planer for den næste Dag til Ekspeditioner, thi Vejrliget generer ikke; altid den blændende dejlige Sol, en saa uvant Nydelse for os Nordboer, der ere vant til Regn og Slud. Det kaspiske Hav, som ellers ikke er til at spøge med, viste sig fra den elskværdige Side; kun en svag Luftning krusede den grønne Havflade, medens vi nød den for Folk, der leve længe imellem Russere og Asiater saa uundværlige Drik, Te, paa Dækket af „Tamara“. Dette Skib er vistnok den daarligste af Selskabet Kavkas Merkurs Passagerdampere, men man maa ellers ikke tro, at man paa det kaspiske Hav nu staar tilbage for Vesteuropa i Henseende til Skibenes luxuriøse Udstyrelse, og man har navnlig i de senere Aar gjort store Fremskridt i denne Retning, saa at Kavkas Merkurs første Klasses Skibe, baade hvad Kahytter og Proviantering angaar, meget godt kunne maale sig med, ja, overgaa, hvad man her hjemme anser for passende.

Om Bord havde vi en malerisk Blanding af Passagerer. Evropæere i de lette gule Silkedragter med Straahatte og Stanleyhatte; Kavkasere i deres lange Tscherkeska med Sølvbæltet om Livet, hvori den uundværlige lange Kindschal, og Patronholderen paa Brystet; de sortsmudsede, usympatiske Armeniere mest i evropæisk Dragt, men med Pelshue paa Hovedet, en af dem endog i Laksko og røde Silkestrømper; Russere med den flade Pandekagehue og saa Persere, som satte mest Liv i Selskabet med deres brogede Ydre og Udstyr. Som en sammenklumpet Masse laa de paa Dækket paa deres spraglede Tæpper imellem deres Bylter af Bagage. Mændene med deres røde hennafarvede Negle og Skjæg sad og røg idelig af de lange Lerpiber. Pelshuen havde de skubbet tilbage i Nakken, og de brogede Sokker og Trætøfler, hvor Hælen sidder midt under Foden og for evropæiske Øjne synes at være et Torturretskab, havde de i Heden taget af og sat ved Siden af sig. Undertiden gjorde de en Bevægelse med Haanden ind paa Brystet under Kaf-tanen, hvilket tydede paa, at noget generede dem. Kvinderne i deres røde, gule og blaa Dragter og hvide Slør for Øjnene vare anbragte i Midten af Selskabet, og Mændene dannede som en Mur om deres feminine Skatte, hvoraf nogle af de yngste havde trukket den for Damer uundværlige Farandjé (en lang sort Kaabe, som slaas over Hovedet, dækker hele Personen og sammenholdes med et Sølv- eller Guldspænde) over Hovedet, for at den næsvise Evropæer ikke skulde nyde Synet af deres smukke, men snavsede Ansigter.

Naar man betragtede Sceneriet oppe fra Kommandobroen, saa det ud som en Pløjemark, hvor over Alverdens Malerpotter havde udgydt deres Indhold. Pludren, Støjen og Skjænderi fyldte Luften fra den spraglede Forsamling, og kun Styrmandens ikke altfor blide Tiltale bragte en Gang imellem en Pavse.

Fra Skibet kunde vi netop skimte den vældige Søs vestlige Bred, paa hvis flade Strand Rækker af røde, spidse Tage markerede Søens Grænse Nord for Bugten Kizil-agatsch (røde Træer). Utydeligt saa vi Bjærgene i det Fjerne Syd for Bugten ved Lenkoran; efterhaanden kom de nærmere og nærmere, og medens vi spiste Frokost under Solsejlet, kastede vi Anker Kl. 12 Middag ud for Byen Lenkoran, der ligger i en lille Provins af samme Navn og er, tillige med de persiske Provinser Masenderan og Gilan, berygtet for sin Feber og sine mange Tigre og Slanger. Alt saa frodigt og friskt ud inde paa den smalle Forstrand, hvor røde, teglhængte Huse laa i Rad under høje Popler og Frugttræer ved Foden af skovbevoksede Bjærgkjæder,

der sætte en skarp Grænse for Synskredsen. Over de grønne Træer hævede sig dominerende den russiske Kirke med sit røde Spir og Flaget paa det russiske Arsenal.

Udfor Stranden ligger en lille Bro, hvor imidlertid kun Baade kunne lægge til, da Dybden her er for ringe. Paa Strandbredden stod en Mængde Tønder og Gods, der ventede paa at blive indskibede i de mange fladbundede Barkasser med høje Stævne, som Perserne og Kavkasierne kom roende i under Hyl for hvert Aaretag. Enhver vilde se at komme først ud til Skibet, hvoraf Følgen blev, at de ikke kunde komme frem for hverandre. Paa Halvvejen holdt de pludselig op med at ro, og Styrmandene ved de umaadelig store Ror diviterede hverandre med de værste Skjældsord, medens Roerne langede ud efter deres Kolleger med Aarerne. Endelig kom de fra hverandre igjen og satte Fart paa henimod Falderebstrappen, ad hvilken de entrede op som Aber for at kapre Passagerer, der skulde i Land eller havde Lyst til at gaa i Land de fire Timer, Skibet skulde ligge her. Nu opstod den samme Hyl og Skjænden igjen. De, der havde været saa lykkelige at komme først op paa Trappen, blev halede ned af deres Landsmænd neden for. Som Aber hang de i Halen paa hinanden fra Skanseklædningen og ned i Barkassen, indtil et Par haandfaste Matroser paa Styrmandens Ordre ganske roligt tog de nærmeste i Nakken og kastede dem i Hovedet paa de andre, lige glade om de faldt i Vandet eller i Baaden.

Fra Byen lyder Militærmusiken, der hører til den herværende lille Garnison, som har det Hverv at holde denne Del af det umaadelige russiske Riges Under-saatter i Ave. Kaptajnen var gaaet i Land og kom kort efter tilbage med et Par Barkasser, fulde af russiske Officerer, der formodentlig, ligesom Tilfældet er ofte i afsides liggende Garnisonsbyer, hvor man søger Banegaardene ved Togtiderne, her tage ud til Dampskibene for at faa et Pust fra Verden ind i deres kjedelige Tilværelse i den lille Feberoase, hvor de ikke alle ere komne med deres gode Vilje. Mange ældre Officerer give sig i deres Fritid af med at samle et lille Museum af etnografiske Gjenstande, Mønter, zoologiske, botaniske eller mineralogiske Sager, og hver for sig tro'de at kunne faa en lille Formue ud af disse, naar de en Gang, affældige og ødelagte af Feberen, faa deres Afsked og vende hjem til Evropa.

Vi sejlede nu stadig langs den skovbevøxede Strand med høje Bjerge som Baggrund og passerede en stor Damp, der stod med Halvdelen af Skroget

helt op paa Stranden og Agterstævnen i Vandet. Man kom uvilkaarligt til at tænke paa, om ikke denne Dampers Kaptajn havde festiviteret i Lenkoran og derefter havde taget Kursen, som om han vilde sejle over Kavkasuskjæden til Sortehavet. Men de frygtelige Storme, som herske paa Kaspiahavet, kunde ogsaa have været Grunden til Strandingen. Paa Havet her er nemlig østlige Vinde fremherskende. Han er da vel kommen for nær Kysten og har ikke kunnet komme klar af den. Hvert Aar gaa adskillige Skibe til Grunde for disse Østenstorme, men de ere dog ikke udelukkende til Skade. Tværtimod. De tørre, varme Vinde fra Transkasiens Ørkener og Stepper mætte sig ved deres Overgang over det kaspiske Hav med Dampe, som de afsatte paa Nordsiden af Bjergprovinserne Syd og Vest for Havet og bevirke derved en yppig Vegetation paa den mod Havet vendende Side af Bjærgene, medens den modsatte næsten er blottet for Trævæxt.

Henimod Aften ankrede vi ved Byen Astará i Lenkoran paa Grænsen af Persien og Kavkasus for at udskibe og indtage Ladning, hvorunder den samme Scene som før ved Lenkoran gjentog sig. I Aftenbelysningen, da Bjærgene laa skjulte, tog Astora med dens Omgivelser og et Par store Skonnerter, som laa ud for den lille Bro, sig ud, som kunde det være et Parti fra Lillebelt. Her kom russiske Embedsmænd om Bord for at visere vore Pas, som blev undersøgte med største Nøjagtighed, især vore, der vare skrevne paa Fransk, som rimeligvis ingen af dem kunde læse, hvilket gav dem Anledning til at udspørge os inkvisitorisk om, hvad vi agtede at foretage os i Persien og om hele vor Fortid o. s. v. Danmark havde ingen af dem noget Begreb om, men da de fik at vide, at vi var fra samme Land som Kejserinde Dagmar, var der intet i Vejen.

Den næste Morgen vaagnede vi ved Dampspillet Larm. Skibet laa stille i Færd med Losningen ud for Byen Enseli, der er Havnestad for Rescht, en vigtig Handelstad i Provinsen Gilan, og hvorfra den gamle Karavanevej, der nu er erstattet af en af Russere anlagt Kjørevej, gaar over Elburskjæden til det Indre af Persien.

Nogen god Havnestad er Enseli ikke, thi Forstranden gaar fladt ud i Søen, saa Damperne maa ankre c. 1 Km. fra Byen. Under de hyppige Storme er Brændingen ofte saa stærk, at Skibene ikke kunne ankre, men maa gaa med uforrettet Sag tilbage til Baku. Vi vare imidlertid heldige. Det var straalende Vejr og ganske blikstille. Et meget smukt Panorama laa for os mod Syd, en frodig skovbevøxet Forstrand,

mange Laguner med lavt Vand og opfyldte af Rør, hvori mellem Mængder af Hejrer gik paa Fiskeri. Rundt omkring paa Strandbrodden laa spidstagede Hytter med Mure og Tag af Straa eller med røde Tegltage, der skulde skjærme mod Regnen, som netop i denne Egn er meget rigelig. Fladbundede, persiske Baade med høje Stævne, et umaadelig stort Rør og nogle med et Sejl, som lignede vore gamle Vikingskibes, fore frem og tilbage med Last og Passagerer. Inde paa Stranden eller vadende ude i Vandet saas Mængder af rød- og hvidklædte, persiske Kvinder holde Stovvask. I Afstand tog Stranden sig ud som et mondænt Badested.

Just som vi havde faaet vor Morgente, kom Kavkas-Merkurs Dampbarkas ud til os med de i Enseli boende russiske Agenter, og med denne gik vi ind i Bugten til Kajen med en Perser til Rors, hvilket kostede ikke ringe Vanskelighed, da den lille Havn langs Landtungen, hvorpaa Enseli ligger, var opfyldt af persiske Baade. Byen tager sig meget smukt ud paa Afstand. I Baggrunden ses de høje, skovklædte Bjerge og i Forgrunden den i let Stil byggede persiske By med spinkle Bazarbygninger, for en Del med Vægge af flettede Maatter og skraa teglbehængte Tage, som det er velgjørende for Øjet at se paa til en Afvexling fra de flade Lørtage i Centralasien. Tæt ved Havnen, hvor kun smaa Dampere og Baade kunde løbe ind, ligger det russiske Konsulat, en rigtig Tropicbygning for Evropæere, stor og rummelig, hvidmalet med mange Altaner, der løbe rundt om Huset, og omgivet af store Haver. Over Bygningen vejede det russiske Flag, som indgyder ikke ringe Respekt i disse Egne. Ikke langt fra Konsulatet har den tidligere saa afholdte Shah af Persien, Nassr-Eddin, som for nogle Aar siden blev myrdet af en religiøs Fanatiker, bygget et Lystslot, som han undertiden anvendte til Sommerbolig. Det er en høj, taarnlignende, manglekantet Bygning i persisk Stil og med persiske Dekorationer, prydet med mange Altaner, men ret uanselig. Ude paa Enden af Landtungen staar et gammelt Fyrtaarn, som vejleder Skibene.

Strax da vi lagde til, fik vi en Sværm af Persere omkring os, der vilde hjælpe paa alle mulige Maader, helst for en saa høj Betaling som mulig. Den ene kunde ikke komme til for den anden, og Enden paa det blev, som sædvanlig, Slagsmaal, i hvilket en Kvinde ogsaa blandede sig, og hvorunder de væltede imellem hverandre paa Kajen. En persisk Tolder med Sol- og Løvemedaljen i grønt Baand paa Brystet kom nu ud for at visere os. Her kom vi lidt til kort med vore Sprogkundskaber, da vi vare vante til den i Central-

asien brugelige Dialekt af Tyrkisk og Persisk og ikke kunde klare den her gjældende. Under vor Diskussion med Tolderen, med hvem vi forsøgte baade de persiske, tyrkiske og russiske Sprogkundskaber, der stod til vor Raadighed, kom et Par elskværdige Franskmand til Stede og klarede snart Vanskelighederne for os paa den Maade, at Tolderen fik $2\frac{1}{2}$ Rubel for at sætte Løvestempel paa vort Pas, hvorved Adgangen til det persiske Rige stod os aaben. Franske Kjøbmænd træffer man ikke faa af i disse Egne, hvor de give sig af med den store Silkeindustri, som her trives særdeles godt. Den ene af de to Franskmand, M. Eduard Garnier, Bestyrer af et Silkespinderi, viste os den Elskværdighed at leje en Baad for os herfra og til det nærliggende Bir-i-bazar, hvorfra Vejen gaar til Byen Rescht, og han gav os tillige sit Kort med til Direktøren for den engelske Bankafdeling i Rescht, hvor vi kunde faa vore russiske Penge vexlede.

I en af de Baade, som vi havde set saa mange af paa Vejen hertil, blev vi nu anbragte med vor Bagage under et lille Solsejl af rødt- og hvidstribet Lærred, som var spændt over Baadens Agterdel paa nogle Vidjer. Sex halvnøgne Persere med langt Haar ned ad Nakken og høje Pelshuer paa sled i det med deres skovlformede Aarer under taktfaste Raab: „Ali! Ali!“ Denne Ali, som Perserne altid have ved Haanden, naar det kniber, er Muhameds Svigersøn, der i den schitiske Afdeling af Islam, som Perserne hyldede, spiller en større Rolle end Muhamed selv. Muhamed tages ikke i Munden til daglig Brug; han regnes for saa umaadelig meget, at han ikke saadan direkte giver sig af med Menneskene og gaar derved, uden at man har villet det, noget i Glemmebogen.

Vi kom nu ind i Lagunerne; Solen bager, saa det næppe er til at udholde, og Perserne blive mere og mere nøgne; kun Huen beholdes stadig paa for at undgaa Solstik; enkelte vove endda at tage denne af og blotte derved den mærkelige Sædvane at ruge Hovedet i et omtrent to Tommer bredt Bælte fra Panden til ned i Nakken. Luften bliver fugtigere, og alt bliver klamt. Baaden glider nu ind imellem Strækninger af Siv og Rør, hvor mange Slanger svømme omkring med Hovedet over Vandet, og vi fortsatte ind i en omtrent 10 m. bred Kanal med overordentlig frodige Bredder, en hel Skov af Hyld, Ajlantus, Akasier, Abrikoser, Valnøddetræer og høje Pile, hvor Jordbunden er bevoxet med Brombær, Natskygger, Rævehaler, Ørnebregner, Dueurter, Perikum o. s. v. Oppe i Træerne slyngede Vinranker sig, og modne Druer hængte i store Klaser fra Grenene; Slanger mylre som

i Lagunerne; de fleste ere sikkert ganske uskadelige, men der er nu en Gang noget uhyggeligt ved disse Dyr, især naar de optræde i store Masser. Folkene fortalte, at der i Skovene fandtes Tigre, og en af mine Ledsagere troede at have set en saadan forsvinde i Tykningen. I et langt Tov trak Perserne Baaden ind gennem Ariken (Kanalén), hvor vi passerede flere Baade, fyldte af halv- eller helnøgne Persere, der transporterede Gods til Enseli, og efter 3 Timers Sejlads naaede vi endelig Bir-i-bazar, hvor Kanalén ender i en Udvidelse som en lille Havn, der var opfyldt af Baade. Her laa et Par Tehuse, udenfor hvilke mange Samowarer dampede, og en Vrimmel af Persere, Kurdere og Armeniere holdt et Hefvedes Spektakel.

Da vi skulde afgjøre Betalingen med vor Baadefører, vilde han selvfølgelig have mere end den akkorderede Pris, som endda var høj, men han anede ikke, at han ikke var den første Asiat, vi havde mødt.

Under Støj, Skjænden og Larm fra Mylren af de Indfødte, saa at man tilsidst maatte bruge Stokken for at faa Ørenlyd, lejede vi et Par Vogne, som tilfældig stod paa Stedet, til at kjøre os og vor Bagage til Rescht, som ligger omtrent en dansk Mil herfra. Her er igjennem Skoven anlagt en god makadamiseret Vej. Det er Begyndelsen af den nye Handelsvej til Teheran, hvilken nu er omtrent færdig, og som vil komme til at spille en stor Rolle for Ruslands Indflydelse i Persien, baade politisk, økonomisk og kulturelt. Det er et stort Arbejde, som her er gjort i Civilisationens Interesse og som man maa være Rusland taknemmelig for. Der arbejdes paa alle det mægtige Riges Grænser med stor Energi og Foretagsomhed. Et og Andet kunde vel gøres grundigere, end det nu sker, men hvor der er saa enorme Vanskeligheder at kæmpe med i Form af Bjerge, udstrakte Ørkener, Stepper og Floder, lægges der store Hindringer i Vejen for Civilisationens Fremskridt. Vejen er paa dette Stykke saa bred, at to Vogne med Lethed kunne kjøre ved Siden af hinanden. Den er jævn, indgrøftet og forsynet med russiske Verstpæle. Vi havde ikke kjørt længe, førend vi blev standsede af en Bom, som sloges ned over Vejen for Næsen af os. Det russiske Selskab, som anlægger Vejen, har i en Række Aar Tilladelse til at opkræve Bompengge. Betalingen kan man ikke kalde lav, da den beløb sig til to Kran for den Vogn, vi kjørte i, og én for en Pakvogn paa en Strækning af syv Verst. Bomhuset var bygget i russisk Stil, og over Verandaen vajede det russiske Flag; udenfor Huset sad en persisk Embedsmand i russisk Uniformsfrakke og røg Vandpibe. Han er den officielle Tolder,

medens to Russere passe Forretningen og inkassere Pengene. Efter en Times Kjørsel gjennem yppige Skove kom vi til Rescht, som man ikke ser, førend man er lige ved den.

Der havde tidligere været et lille Hotel i Rescht, som bestyredes af en Franskmand, men dette var ophævet, efter at Værten havde giftet sig med en Perserinde og var gaaet over til Muhamedanismen. Vi maatte derfor tage til Takke med et persisk Karavanseraj, som blev os anvist af nogle Indfødte, der sad og røg deres Piber udenfor de aabne Boder. I største Delen af disse forhandlede Tobak, en velugtende, gul og sort Shag, som fik vore Tænder til at løbe i Vand.

Da vi kjørte ind i Karavanserajets Port, blev vi modtagne af en lille, korpulent, velklædt Herre, der lettede paa Hatten og udbød: „Ah, guten Tag meine Herren, kann ich Ihnen mit etwas dienen, bin ich sofort zu ihrer Disposition.“ Han forestillede sig som Hotelejer Albert Brandtly fra Teheran og fortalte os, at han havde faret Verden rundt, været med i Krigen mod Tyrkerne under Skobelev paa russisk Side, gjort Rejser som Kok ved Expeditioner i det Indre af Afrika, og endelig nu havde han nedsat sig som Hotelvært i Teheran. Han havde ledsaget en fransk Officer fra Persiens Hovedstad til Rescht og vilde nu gjerne af Omsorg for os besørge os holskindede til Teheran for den umaadelig billige Pris af 90 Tomaner for vor Faeton og 75 for vor Bagagevogn, og saa maatte vi naturligvis betale vor og hans Proviant paa Vejen. Det var nu ikke vanskeligt at regne ud, at de 50 Mil til Teheran, selv om alt regnes for fire Gange saa dyrt her som i Danmark, hvad det virkelig er, kun kunde koste i Transport og Proviant 4—500 Kr., hvorimod Hr. Alberts menneskevenlige Beregning vilde beløbe sig til ca. 1000 Kr. Vi takkede derfor for det gode Tilbud, idet vi af Hensyn til hans Frygt for, at der skulde hænde os noget ubehageligt paa Vejene, beroligede ham med at fortælle ham, at vi ikke kom direkte fra Evropa, og at vi kjendte alle de Snyderier, som baade Asiater og Evropæere, der havde boet lidt for længe i Østens Riger, kunde finde paa.

Under vort Ophold i Serajet, der meget lignede en gammel dansk Kjøbmandsgaard med Svalengange rundt om alle Længer, boede vi hos en Armenier, der paa første Sal holdt et lille Gjæstgiveri for Kristne, i Parenthes bemærket den eneste Armenier, jeg har truffet paa, der ikke har gjort et eneste Forsøg paa at snyde. Det Rum, vi beboede, var behængt med en Art russiske Neu-Ruppinbilleder paa Væggene, Gulvet

gik op og ned i de vildeste Bugter, og Rotterne rumsterede baade Dag og Nat. Den fattigste Sjøver i Danmark, tror jeg, vilde have betakket sig for et sligt Logis. Vi opholdt os her i flere Dage, i hvilken Tid det lykkedes os at udruste en lille Karavane, som paa Heste skulde transportere os til vort Maal. Vi vare komne hertil paa et meget ubelejligt Tidspunkt; den gamle persiske Ridepost var ved den nye Vejs Indvielse bleven ophævet, og den russiske Kjørepost var endnu ikke oprettet. Der var derfor ikke andet tilovers for os end selv at udruste en Karavane, som vi havde gjort det saa ofte før i Centralasien, og sætte os i Sadlen igjen. Gjennem den persiske Gesandt i St. Petersborg var der sendt Meddelelse om vor Expeditions Ankomst, men ingen i Rescht vidste nogen Besked herom, saa at vistnok baade Mr. Churchill, Direktøren for den engelske Afdeling af „Imperial Bank of Persia“, og den derværende persiske diplomatiske Agent, som vi besøgte, troede, at vi vare Plattenslagere; dem kommer der nemlig mange af til saadanne Egne. Under denne vor ret ubehagelige Situation kom just den russiske Konsul fra Enseli til Rescht, hvor han ogsaa har Embedsbolig, hvorfor jeg strax tog min Uniform paa og henvendte mig til ham. Han modtog os med stor Elskværdighed og lovede Dagen efter at arrangere baade Karavane og alt andet for os paa Vejen, hvor Forholdene just ikke syntes videre fredelige; en fransk Kjøbmand og hans Hustru vare nylig blevne dræbte paa Rejsen, og et Oprør var netop udbrudt i Byen Kasvin mod Armenierne. Den Slags Ting hører man jævnlig i Asien, og man regner det tilsidst ikke for noget videre.

Medens vi hovedsagelig vare beskæftigede med at faa Heste, Saddeltøj og Proviant i Orden til Rideaturen, assisteret af en indfødt Tjener, Ali, som vi saa at sige tog lige fra Gaden i Rescht, havde vi ogsaa Lejlighed til at se lidt af Byen, der er en af Persiens vigtigste Handelssteder ved Kaspishavet, og man kan vistnok sige i hele Persien. Udførslen fra Havnen her over Rusland, antager jeg, kan sættes til omtrent 50 Millioner Kroners Værdi, og der indføres store Masser af alle Slags europæiske Sager. Allerede af Hensyn til selve vor Rejse ærgrede det os, at vi ikke havde mindste diplomatisk Forbindelse med Persien; ingen fremmed Magts Gesandt varetager vore Interesser, og ikke en Gang en Konsul findes der for Danske at støtte sig til. Ogsaa for Danmarks Handels Skyld var det beklageligt at se, at vore Landsmænd ikke ogsaa kunde være med til at levere noget af alle de Konserver, Glassager, Porcellængjenstande,

Tøjer o. s. v., som andre Evropæere lyksaliggjøre Perserne med. Udførslen fra Rescht bestaar væsentligst af Silke, Tobak, Skind, Gummi, Uld, Korn, Ris, Sydfrugter og de udmærkede Tæpper, som fra det Indre af Landet føres her over igjennem Kavkasus via Rusland til Vestevropa.

Rescht har omtrent 50,000 Indbyggere og er befolket af en broget Blanding af Persere, Tyrkisktalende Folk, hvortil Persiens nuværende Dynasti, Katscharerne, hører, Armeniere, Grækere, Jøder, Hinduer, Kurdere og endog Arabere, Ægyptere og Negre. Dens Gader ere en Labyrint af Krinkelkroge, ofte ikke brede nok til, at en Vogn kan køre dér igjennem; midt i Gaden findes Rendestenen, hvorfra der staar en Stank, som man næppe gør sig Begreb om. Alt forhandles i aabne Boder, saa at Basaren faar Udseende af et europæisk Marked, og naar man undtager de persiske Vandpiber, de gule og røde, spidssnudede Sko og Tøfler samt Silkevarer og Broderier, var næsten alt, hvad der fandtes i Boderne, af europæisk Oprindelse. Kun den indfødte Kjøbmand med sin Felshue, sine Tøfler og sin Vandpibe er bleven den samme som i gamle Dage, medens hans Varer have skiftet Karakter. Som ellers i Orienten har hvert Haandværk sin Gade, og navnlig var Fiskehandlernes og Slagternes Gade sande Pesthuler, hvor man næppe kunde trække Vejret. Vexellererne med deres Dynger af løse Penge foran sig syntes ikke, som f. Ex. i Bokhara, at være saa talrigt repræsenterede, at de kunde faa deres egen Gade; ganske vist saa man af og til mellem de Handlende en enkelt obskur, tyk Hindu rugende over sine Penge dynger, men de Indfødte gaa ellers alle over til at gjøre Forretninger med den engelske Bank, hvorved de jo nok staa sig betydeligt bedre.

Overalt findes store Udsalg af søde Sager af saa mange forskellige Slags, at en fransk Konditor vilde have vanskeligt ved at konkurrere med dem; endvidere Boder med Vindruer og Sydfrugter og først og fremmest Tobaksboderne med den udmærkede, velugtende og billige gule og sorte Shag, som Perserne ryge i deres lange Piber med det lille, sorte Lerhoved. I et Par af de største Gader fandtes lukkede Butiker, som i Evropa, hvor især Armenierne handlede med Konserver, Spirituosa og europæiske Urtekramvarer samt Tøjer, Isenkram og Glassager.

Fra vor Altan, om man saa kan kalde den udenfor vore Vinduer sammentømrede Svale, havde vi god Udsigt over Byen og over en i høj Grad malerisk Strøm af Persere nede paa Gaden. Naar man ser

ind over Husene, minder Rescht meget om en evropæisk Provinsby paa Grund af sine røde, teglhængte Tage, der skjærme mod de voldsomme Regnskyl, som de flade Lertage, der ellers bruges i Orienten, ikke kunne staa imod. Men sender man Blikket nedad, ser man i tusind og en Nats Riget. I Gaardene opdager man nogle halvnøgne Kvinder i Færd med at tage Bad. Kikkerten oplyser os om deres Udseende, hvilket ellers uden den Slags Tilfældigheder vanskeligt lader sig gjøre; hurtigt opdage de os og forsvinde ilsomt ind i Huset. Perserne ere meget skinsyge overfor deres Kvinder, og som i alle orientalske Lande gjælder det ogsaa her om aldrig at komme de indfødte Kvinder for nær og aldrig at støde an mod de Indfødtes Religion. Naar disse to Grundprinciper overholdtes, vilde det være gaaet mange Expeditioner og koloniale Foretagender bedre, end Tilfældet har været. Der bølger en stadig Strøm forbi os; Persere til Fods med deres ubekvemme Tøfler og den korte, i Figur syede Kaftan, eller til Hest paa udmærkede Dyr; persiske Kvinder i den sorte Farandjé, der faar dem til at ligne vandrende sorte Spøgelser, i hvis monotone Dragt kun det gule Spænde i Nakken og det hvide Slør give Afvexling; de fleste ere smaa, dog have enkelte høje, statelige Figurer; Kurdere i skrigende, røde Frakker med paasyode Guldbaand; Arabere i hvid Burnus; Hinduer med et rødt eller sort Kors i Panden (deres Kastemærke) og den mærkelige lille, sorte Silkehue; lasede persiske Soldater i blaa Uniform med brede, røde Passe-poils paa Benklæderne og Kepien med Sol- og Løvevaabenet i Panden. De mærkeligste af dem alle ere dog Kalandarerne*) og Dervischerne, der ere en Art islamitiske Munke. Vi lagde Mærke til, at nogle af Kalandarerne om Formiddagen optraadte som Soldater i Uniform, medens de om Eftermiddagen havde den folderige, spraglede Præstekaftan paa og en rund, med Snore besat Hue paa Hovedet. Under hylende, religiøse Sange gaa Kalandarerne med en lille Træskaal i Haanden fra Bod til Bod og tigge Penge eller Fødemidler, og sjældent undlade de Handlende at efterkomme deres Forlangende. Medens Kalandarerne synes at betragte deres religiøse Mission som et Bihverv, stifte vi i Dervischerne Bekjendtskab med en strængere Munkeorden. Næsten nøgne, oftest kun med et Tiger- eller Panterskind om Livet eller over

*) I Bokhara, Khiva og Turkestan gaa Kalandarerne med en snorebesat Hue med Pelskant og forøvrigt i en særlig Dragt. (Se Nationalmuseets Samlinger, som vi have hjembragt fra disse Egne).

Skuldrene og Hovedet kun bedækket af det lange Haar, som naar dem til ned paa Ryggen, gaa de uden at mæle et Ord fra Bod til Bod og strække Haanden ud til Almisse, og Evropæeren, Kristenhunden, som han møder paa sin Vej, maa ogsaa ofre sin Skjærv. Disse Dervischer betragtes af Østerlænderne som de reneste Munke. De maa hverken have Hus eller Hjem, Hustru eller Børn; de skulle leve af Tiggeri og hvile under aaben Himmel om Natten. Man finder dem især liggende ved Profeters og hellige Mænds Grave, hvor Skyggen af Træerne skjærme dem mod den brændende Sol.

Næsten hver Dag havde vi Fornøjelsen af at se denne karnevalsagtige Hob spredes af et lige saa karnevalsagtigt Optog, der med Trommer, Piber og Tamburiner snoede sig igjennem Gaderne til Festhuset. Det var Bryllups-optog, som enten ledsagede Brudgommen paa hans første Visit hos sin Brud, eller Bruden, der fortes til sin Brudgoms Hus. Efter Musikken fulgte en Mand, som paa Hovedet bar en stor Bakke, hvorpaa fire tændte Lamper, en Mængde Papirsblomster og Konfekt vare anbragte, og efter ham kom en lang Række Mænd og Kvinder med Fade paa Hovederne fyldte med Frugter, Konfekt, Kager, Brød og dampende Retter af Kjød og Ris.

Naar jeg til dette Liv i Gaderne føjer, at der om Aftenen spilles af det militære Musikkorps, dels i Uniform dels i persisk Dragt, eller halvt af begge Dele, foran Guvernørens Bolig, der lignede et lille Sommer-teater og var omgivet af slet holdte Haver, at der idelig var Musik af Trommer, Tamburiner eller Gitarer paa de nær os værende Altaner, at der trommedes hele Natten af de indfødte Vægttere, at Rotterne løb omkring vort Leje og forstyrrede den Smule Søvn, som fordres selv i den fugtige Hede, som her hersker, kan man tænke sig til, hvor livligt der er i Rescht.

De fleste Beboere i Omegnen tale en Dialekt af Osmanisk, Tyrkisk, Asserbejdjandialekten, efter Provinsen af samme Navn. Embedsmændene ere Persere. Den evropæiske Civilisation, som den dannede Perser har tilegnet sig, er fuldstændig paa Overfladen.

Mange af de højere Embedsmænd tale flydende Fransk, som synes at være deres Yndlingsprog næst deres eget. De fleste have i det mindste et Værelse, hvori der findes evropæiske Møbler, Skabe, Borde, Stole, Spejle, i hvilket de byde den ankomne Evropæer Plads, men træffer man dem uformodet, som f. Ex. vi gjorde hos den diplomatiske Agent, finder man dem med deres Landsmænd liggende eller siddende paa Hug, ryggede af deres store Vandpiber i

et Rum, hvor der kun findes Tæpper og ikke Spor af Evropeas Luxus. Det gaar med Perseren som med Huset; han kan dupere én i Begyndelsen med elegante Vendinger paa Fransk, saa man tror at have en danned Mand efter Evropeas Begreber for sig, men kommer man ham nærmere paa Livet og ind i hans ægte uforfalskede Tankegang, er han den ægte Perser, men ikke af dem, der, næst at ride og skyde med Bue, sætte det som det højeste i Livet at tale Sandhed, thi ingen kan lyve som en Perser.

Efter at vi pr. Brev og Telegraf, der som Regel gaar langsommere, end man kan sende Bud til Fods, havde anmeldt vort Komme til den russiske Gesandt i Teheran, til hvem vi formodede at maatte støtte os, og efter at vi havde taget Afsked med den elskværdige russiske Konsul i hans til Embedsbolig indrettede persiske Palæ med Verandaer, glasserede Stensøjler og smukke Haver, afrejste vi d. 16. September om Morgenen med syv Heste og tre Mand foruden os selv fra Rescht.

Det var ikke vore sædvanlige, letbenede Kirgiserheste fra Turkestan, vi vare komne op paa, men det var ogsaa Lejeheste, der ere beregnede paa at kunne holde ud netop til Transporten paa den aftalte Strækning og ikke længere. Saa snart vi vare komne udenfor Byen, maatte vi atter af med en Afgift i det russiske Bomhus, og denne Gang ikke mindre end 20 Kroner for Slidet paa Vejen. En Armenier med alt muligt Kram, deriblandt en stor Paraply, paa Hesten, hængte sig paa vor Karavane. Da det ikke er saa behageligt at give Folk af denne Race Husly, naar man er imellem Persere og Kurdere, anmodede jeg ham om at fortrække, men da han bad ynkeligt for sig og var bange for at ride alene, lod vi ham ride med os. Armenierne søge altid de Kristne under Paaskud af, at de selv ere Kristne, skjønt det er en uhyggelig Art Kristendom, de fleste bekjende sig til.

Hele Dagen red vi igjennem Skove og atter Skove i det uendelige af enorm frodig Væxt med Lianer, Vin og Humle, der sno sig op ad Stammerne og foroven brede sig i en stor Top. Ude imellem Træerne ligger hist og her rørtækte Huse med Rismarker, hvor de Indfødte maa kæmpe en haard Kamp med den ustyrlige Plantevæxt, der truer med at kvæle deres Marker. Skovene ere et Sammensurium af forskellige Træsarter. Figentræer, Akasier, Mimoser, Valnøddetræer og Løn ere rigeligt repræsenterede. Paa den yppige Græsbund græsse store Flokke af hornede Oxer. Smaafloder flyde gennem Skovene, og langs Vejene vimler der overalt af Slanger og sorte

og grønne Skildpadder. Vejen er særdeles god, og jævn, men meget smal, og paa Grund af de tæt opad den værende dybe Kanaler og Bække meget farlig at passere med Vogn, især i Mørke. Langs med Vejen findes en Mængde af de Indfødtes Tehuse, hvor man kan faa Samovar, Te og sort Kaffe, som er meget yndet i Persien.

Paa Vejen passerede vi kun en Landsby, Dyschambé, hvor en roveragtig Samling af Folk holdt Marked, og hvor der i et Seraj handlede med litter evropeiske Sager. Herefter gik det atter gennem frodige Skove, i hvilke vi i et Tehus, hvor store Karavaner af Lastheste med klingende Bjælder og Klokker holdt Rast, indtog vort Maaltid i det Grønne i Selskab med Slanger og Skildpadder. En kvælende, fugtig Hede hvilede over det yppige Landskab, ikke et Vindpust bragte Spor af Lindring; Kroppen blev oversaaet med Hedeblegner, der smertede, som om der var Ild i én. Det var første Gang i lang Tid, vi havde siddet i Sadlen, hvilket, i Forbindelse med Anstrængelsen ved stadig at piske løs paa de usle Heste for at faa dem afsted og den ulidelige Hede, havde til Følge, at vi vare mere eller mindre møre, da vi naaede vort foreløbige Bestemmelsessted, Karavanserajet Immam Sadé Haschim, som ligger omtr. 5 danske Mil fra Rescht, og fra hvis Svalegang der er en henrivende Udsigt over Skove med rivende Smaafloder og skovbevoxede Bjerge trindt om, paa hvis Skraaninger Villa lignende Perserhuse i flere Etager med mange Verandaer og Altaner og rørklædte skraa Tage ligge idyllisk mellem et Hav af grønne Trætøppe.

I første Etage i det udstrakte og ret velholdte Seraj blev vi af Værten, en ung Perser, indkvarterede i en rummelig Sal dækket med persiske Tæpper, men det var ogsaa det hele Udstyr. Her udpakkede vi vor Bagage og redte vore primitive Senge, der bestod af et Par Tæpper, som vi førte med, men med Sadlen til Hovedpude og en Kappe gik det udmærket, og Søvnens lod ikke vente paa sig. Da vi den næste Morgen atter skulde til Hest, viste det sig, at vor gode Tjener Ali ikke var bedre end de øvrige Asiater, men ganske svarede til den Forestilling, vi paa Forhaand havde om ham. I Regnskabet over de Levnedsmidler, han havde opkjøbt for os her, beregnede han sig en lille Avance paa hver Ting. Asiater ynde meget et være Tjenere hos Evropeere, om hvem de tro, at de altid have Penge nok; de nejes ofte med en ringe Gage og snyde saa paa alle de Indkjøb, de gjøre for deres Herre, men da Ali ikke kunde

siges at være daarlig aflagt med 32 Kroner om Maanedens, fri Hest og Kost, tillod vi ikke hans Ævner som Forretningsmand at udvikle sig, naar det var os muligt at forhindre det.

Fra Immaam Sadé Haschim gaar den her som Chaussé udmærket anlagte Vej i Slyngninger op og ned gennem henrivende smukke Skove af Avnbøg (Aylantus), hvor der skal findes ret talrige Exemplarer af Bjørne, Tigre og Vildsvin. Mange Broer med solide Stenfundamenter har man maattet bygge over de talrige Smaafloeder, der flyde ned ad de stejle Skraaninger til Sefid Rud, som her med stærk Strøm flyder over et stenet Leje dybt nede i Dalen under os. Vejen er næsten helt færdig, og der arbejdes kun paa Broerne og de smaa Stationshuse. Det er Hensigten, at der med omtr. 4 Mils Afstand indbyrdes skal ligge saadanne Stationer, hvor man kan skifte Heste, eventuelt Vogn, og saaledes uden Afbrydelse fortsætte Turen lige til Teheran, hvis man ikke i Stedet for at sove i Vognen foretrækker at hvile ud paa Stationerne om Natten. Man kjøber da sin Billet paa en af Endestationerne og kan efter dennes Paa-lydende med 2, 3 eller 4 Heste kjøre hele Vejen. Stationerne ere ikke beregnede paa at beværte de Rejsende; Provianten maa man selv føre med, og man kan kun forlange en Samovar med varmt Vand for en bestemt Betaling.

Det gaar nu stadig opad, og Vejen, der er hugget sprængt eller gravet ind i Bjærgenes vestlige Skraaninger ned til Sefid Rud, begynder at blive ret uhyggelig med dybe Afgrunde tæt til venstre for os, i hvilke Floden bruser. Paa Hesteryg kan det dog sagtens gaa, men for Kjøretøjer er Vejen meget smal, saa at det endogsaa kneb for os at komme forbi den persiske Postvogn med vore Lastheste. Her, hvor Vejen selvfølgelig har været særdeles kostbar at anlægge, har man slaet af paa Bredden. Om Dagen maa det siges at være meget farligt at færdes paa den med Kjøretøjer og om Natten næsten umuligt. Dog er man hist og her i Færd med at sprænge den bredere. Af Felt- og Bjærgartilleri vil Vejen dog altid kunne passeres, hvilket ikke vil være uden Betydning for Rusland.

Snart havde vi distanceret den persiske Flyvepost, der lignede en stor jysk Høstvogn. Asiaterne have ingen Hast, og de faa Passagerer, der laa i Bunden af Vognen paa noget Hø, lod til at have mere travlt med deres Piber end med at komme fremad. Skovene aftage i Frodighed, efterhaanden som vi stige til Vejrs, og blotte mere og mere de Indfødtes Huse og smaa Landsbyer, der ligge op ad Skraaningen lige

til Toppen af Bjærgene. Der bliver mere og mere aabent; nu kan Fugtigheden fra Kaspiahavet snart ikke mere hjælpe Elburskjæden med Opelskningen af Vegetationen. Det er kun de yderste Tunger af det fugtige Skydække, som naar herop. Talrige Karavaner af Heste, Muldyr og Kameler passerede os; enkelte førte Koner og Børn med; Konerne med de smaa Børn transporteredes paa Ryggen af en Hest eller Kamel i en Slags Træbure, der to og to forbundne balancerede over en Paksaddel, en uhyggelig Maade at rejse paa, thi ofte gjorde Dyrene sig ud til Bens paa de farlige Veje, og det saa ud, som om de med Bure og Indhold skulde styrte ned i den flere Hundrede Meter dybe Afgrund. Efter hvad vi hørte, var dette allerede sket flere Gange med Kjørende og Ridende, men man maa dog være Russerne taknemmelige for det store Arbejde, som her er udført, uagtet mange Menneskeliv ere gaaede tabt ved Feber, Tyfus, Kopper og Ulykkestilfælde, hvorom vidne de mange Kors og smaa Gravmonumenter, der findes overalt i Nærheden af Vejen.

Efterhaanden høre nu Skovene fuldstændig op; Jordbunden ser stenet og sandet ud, og i Stedet for det tidligere saa friske Løv dækkes Bjærgsiderne hist og her af de triste, mørke Olivenskove, der gaa helt ned til Floden Sefid Rud eller dens Biflod Siah Rud, i hvis Dale Passet gaar. Klimaet er nu tørt nok til, at de Indfødte kunne bygge deres Huse af Ler med flade Tage, hvor Sommerens Frugter, især Aprikoser og Valnødder, ligge til Tørring. Vi befinde os nu fuldstændig som hjemme, o: i Centralasien, hvor Husene ligge klinede op ad hinanden, og hele Byen synes kun at have ét Tag, hvorpaa man kan løbe over alle Husene op paa Bjærgskraaningerne. I Forholdet til Befolkningen følte vi os ikke hjemme, og sjælden have vi i uciviliserede Lande fundet en saa ugjæstfri og ubehagelig Modtagelse som her. Det var med Nød og næppe, vi kunde faa lidt frisk Vand til Teen under vort Hvil paa Vejen, og da vi om Aftenen naaede Landbyen Rud-bar i Olivenskovene, red vi fra Hus til Hus for at faa Tag over Hovedet; ingen vilde huse disse Russere og Kristne for nogen Pris, skjønt Koranen ogsaa paabyder Gjæstfrihed mod Kristne og Jøder.

Vi havde allerede belavet os paa at bivuakere, hvilket forøvrigt ikke var saa behageligt paa Grund af de mange forbi passerende Banditter, hvoraf adskillige saa ud, som de gik paa Rov, da Ali endelig fandt en Mand, der vilde paatage sig Risikoen overfor sine fanatiske Naboer ved at huse os. Hestene an-

bragtes i hans Stald, og vi redte vore Lejer paa hans aabne Altan, hvor vi med fri Udsigt følte os sikrere med vore gode Revolvere og Karabiner ved Siden af os end indenfor. Armenieren, der var en stor Hare, gav sig til at skyde sin Revolver af i Luften for at overtyde ærede Borgere i Byen om, at vi vare parate til at sælge Skindet dyrt.

Fra vor Altan havde vi Udsigt over vor Værts frodige Have, hvor Orangerne endnu kun grøngule hang ned fra de dystert udseende Træer, og langt over paa den anden Side Floden til et større europæisk Hus, hvor en ensom Franskmand giver sig af med at fabrikere Olivenolie, i Sandhed ikke noget misundelsesværdigt Opholdssted. Nede i Olivenlunden løb vævre, unge, rødklædte Tartarpiger omkring imellem Træerne i deres korte Skjorter og med bare Ben; de slog Oliven ned med Sten fra en Slynge, som de haandterede med forbavsende Færdighed, og nede i Gaarden skjændtes vore Folk og Ali med Værten om Vand, Hø og Brænde, der var det eneste, vi skulde bruge, og som vor gode Vært nødig vilde levere selv mod god Betaling, idet han bemærkede, at vi var Kafirer (Vantro) og i Aarussernes (Russernes) Sold.

Da vi den næste Morgen skulde afsted, gav jeg Værten 7 Kran = 2,80 Kr. som Betaling, fordi vore Rygge havde haft Lov at slide paa de nøgne Brædder paa hans Svale. Han viste dem haanligt til en af de omstaaende Indfødte, som vilde han sige: „Der kan Du se, hvad disse Kafirer vove at byde mig for min Ulejlighed.“ Jeg ønskede „bare Du havde været ene ude i Ørkenen med mig og ikke mellem et tusinde af Dine egne Banditkammerater.“ Vi nøjedes med rolig at sætte os i Sadlen og efterlade vort Rygte til ham og Landsbyen Rud-bar.

Ud fra den snævre Slugt ved Rud-bar, hvor de fladtagede Lerbuse ligge i Terrasser ned til Floden og højt op paa Skraaningen mellem store Skove af Oliven, red vi nu i den tidlige og meget kølige Morgenstund og ventede paa, at Solen skulde opvarme de stive Rygge en Smule. Trævæksten bliver mere og mere sparsom, og et kort Stykke efter Rud-bar forsvinder den næsten ganske. Vejen er stadig snæver og hugget ind i Klippesiderne, begrænset af uhyggelige Afgrunde; Dalen, hvor Floden løber i et fladt, stenet Leje, og Bjærgsiderne blive goldere og goldere, og det hele lignede et Landskab i det øde, stenede Ørken-Pamir. Vi passerede en lille, elendig Landsby med en lille Basar, hvor vi drak et Glas Te og red nu nedad, tæt til Floden, ved Punktet Siah-Rud, hvor vi maatte over paa den anden Side.

Her vare Russere i Færd med at bygge en stor Jærnbro med solide Granit- og Cementfundamenter, som man ser dem i Evropa. Broen nærmede sig sin Fuldendelse og var saaledes, at vi kunde passere den med vor lille Karavane. Lidt nordligere laa Resten af Perserkongernes Bro, der forøvrigt saa ud til at have været ganske solid efter de østerlandske Forhold. De store, murede Piller stod endnu paa Bredden og ude i Vandet; man kom uvilkaarlig til at tænke paa, hvem eller hvilken Nation, der om nogle Aarhundreder skal bygge en ny, som er endnu bedre end den russiske, maaske en ny Shah-Abbas den Store. Stedet her er berygtet for sine ulidelige Storme, sande Orkaner, som altid herske her i Form af en lokal Trækvind igjennem den snævre Slugt. Vi fik den ved Overgangen over Broen at føle og maatte ligefrem klamre os til det Opstaaende paa Broen for ikke at blive blæst i Vandet.

Paa den anden Side af Floden laa det russiske Bomhus, hvor vore Billetter skulde efterses. I en snavset Stue sad den russiske Tolder ved et Bord med en Del tomme Vinflasker foran sig. Han havde slukket Sorgen over sin Tilværelse paa dette golde, stenede, af den hylende Storm omsusede Sted med den lette, røde Vin i de smaa, tynde Flasker, som komme dertil fra Hamadan, det gamle Ekbatana. „Hvad skal jeg gjøre andet paa dette græsselige Sted end at drikke mig ihjel?“ sagde den russiske Toldmand, og vi kunde ikke andet end ynkes over Manden.

Paa den fortsatte Rejse efter Siah-Rud blive Dalen og Bjærgene mere og mere blottede for Vegetation, næsten ørkenagtige, og Solen brændte i den tynde, tørre Luft og tvang os til at tage de mørke Brillen paa. Midt paa Dagen holdt vi Hvil ved et lille, persisk Tefus, hvori to indiske Gjøglere opmuntrede de Vandrende, der søgte Skygge her, med at lade et lille Desmerdyr og nogle Slanger, hvoraf et Par var giftige, gjøre Kunster. Under Forestillingen bed en af Slangerne Gjøgleren ganske eftertrykkeligt i Fingeren, saa at Blodet flød, men han lod sig ikke afficere heraf og sugede roligt Saaret ud. Vejen, der hidtil er gaaet i sydvestlig Retning, drejer endnu mere imod Syd langs en af Sefid-Ruds Bifloder mellem nøgne Bjærg, hvis enkelte Terrasser dyrkes ved kunstig Vanding gennem smaa Kanaler, der fra Smaafloerne lede Vandet om paa Bjærgsiderne. Ved en pludselig Omdrejning af Vejen, der stadig er hugget i Klipperne, saa vi foran os et stort Karavanseraj, bygget i halv-europæisk Stil. Det var den gamle persiske Station

Patschinar, hvor nu kun et Par Persere med deres melonformede Filtkalotter paa holdt til som Bestyrere af den tomme, rummelige, men uhyggelige to Etagers Bygning. Ingen af de to Indfødte vilde bære Bagagen op paa første Sal, hvor vi indlogerede os, med mindre de fik en Krone forud, hvorfor vi fritog dem for dette ingenlunde vanskelige Arbejde ved selv at besørge det hele.

Vand kniber det iaer med at faa paa disse Stationer. Man skulde ikke tro, at her var særlig Vandmangel, da flere Bække og smaa Kanaler findes i Nærheden; men Vandet skal ikke være drikkeligt. Vi maatte have Vandet fra en af de murede, overdækkede Brønde, og Ali havde meget Besvær med at faa det, vi skulde bruge til Teen, af de fanatiske Sjiter, thi de overdækkede Brønde staa nemlig ikke aabne for alle. Deres Indretning er iøvrigt noget ejendommelig. Ad en lille Dør, der ligner Nedgangen til en Kjælder, gaar man ned ad en Stentrappé under Jorden, indtil man dybt nede støder til Vandbeholderen, der ofte er en hel lille Dam med Teglstenssider. Disse Brønde, som findes overalt i de varme Egne af Centralasien og Persien, anlægges saaledes, for at Solen og Tørken ikke saa let skal faa Vandet til at fordampe.

Fra Patschinar gaar Vejen nu stadig gennem snævre Slugter, hvor man næsten overalt har maattet sprænge den ind i Klippesiderne; smaa Landsbyer, elendige, usle Huller af Huse, byggede af de fra Bjærgsiderne nedrullede Sten og klinede med Ler; nogle faa Faar og Køer ser man gaa omkring Husene, de se mere opad end nedad, og der er heller intet Græs at se efter, saa man forstaar ikke, hvor Dyrene finde Føde paa den golde Jord; store Karavaner af Dromedarer, Kameler, Heste, Muldyr og Æsler møde os paa Vejen, og ofte passere vi hele Familier af Kurdere i spraglede Laser; Mænd, Koner, unge Piger og smaa Børn traske af Sted paa bare Fødder, medens de spæde Børn bæres paa Moderens Ryg.

Vi kom nu gennem et Virvar af Bjerge, en hel Labyrinth af Toppe, der ligne store Grushøje, hvori mellem Vejen bugter sig i utallige Slyngninger. Omtrent 25 km. fra Patschinar passerede vi atter en Jærnbro ved Punktet Jysbaschtjaj, og Terrænet blev nu mere aabent. Vi steg stadig tilvejs indtil tæt ved Byen Kuin, hvor vi naaede Pashøjden. Herfra har man Udsigt over et i bløde Former bølgende Bjærgterræn, ret storslaaet, men overordentlig monotont og næsten blottet for Plantevæxt; kun hist og her i Dalene øjner man fattigt udseende Landsbyer omgivne af dyrkede Marker og smaa Haver.

I Kuin, en stor Landsby, der har lutter Tyrkisk talende Indbyggere, fik vi hurtigt Logis hos en elskværdig Bonde. Her var ikke Tale om Fanatisme, ligesom den tyrkiske Race er langt behageligere at omgaa end den persiske. Det samme er Tilfældet overalt i russisk Centralasien, hvor tyrkisk-tartarske Folk bo spredt imellem Tadsjiker (af persisk Afstamning). Man skal aldrig tage ind hos en Tadsjik, naar man kan faa Logis hos en Tyrk (Usbæg). Af Frygt for Utoje, Kopper og andre Ubehageligheder tog vi ikke imod den gjæstfri Bondes Værelser, der stank som Pesten, men lejrede os i hans Gaard paa nogle Lerforhøjninger, hvilket ikke var synderlig mageligt efter 7 Mils Ridt paa de usle Heste. Som det vanlig hændte os, maatte vi optræde som Læger for nogle Syge, som fandtes i Gaarden. Vi anvendte som sædvanlig Kinin, der i hvert Fald ikke kunde skade. Vilde man intet give, blev det optaget som en stor Fornærmelse.

Medens spraglet klædte, utilslørede, snavsede Kvinder vimsede omkring og opstillede Samovar for os, bragte os Mælk og Druer og syntes at ville gjøre alt for de fremmede Gjæster, forlystede en af Naboerne os med en dresseret Abe. Vi vare for trætte til at gaa en Tur imellem de usle Lerhuse og i de snævre Gyder, som vi havde set saa mange af, og som alle lignede hverandre. Snart meldte Sønnen sig, medens Trommer og Basuner lød fra den lille Lermoskes Tag i Mørkningen.

Fra Kuin til Kasvin er Terrænet stadigt aabent og overskueligt; Jorden, det mørke, fattige Sand, dyrkes mærkelig nok overalt ved kunstig Vanding, dog snart afløses Sandet af den frugtbare, gule Løss, og Landsbyerne ligge ret talrigt, især paa Elburkjødens Skraaninger, som vi nu efter at være komne over Pashøjden stadigt havde til venstre for os; hyppigt ser man de middelalderlige Borge med høje Lermure og halvrunde Bastioner. Paa en af disse, som vi red igennem, stod Kommandanten, en Perser med Næseklemmer og Cigaret i Munden, og saa fra sin Altan foragteligt ned paa Krybet under sig. Vejen, der her er en bred, jævn Chaussé, ser man stadig for sig i lige Linje hen over den endeløse, ensformige Steppe, og vi red og red ligeud i det uendelige i en brændende Solhede. Efterhaanden som vi nærmede os Kasvin, blev Karavanerne og Passerende, altid bevæbnede med Dolke, gamle Bøsser eller en Stump Lanse, men ogsaa ofte Flokke af Ryttere med udmærkede nye Magasin-karabiner paa Ryggen, talrigere. Det var ofte vanskeligt at se, om de bevæbnede, lasede Ryttere vare Re-

vere eller Ordenshaandhævere, men da de ikke fortrædige nogen, maa de vel have været det sidste. Omtrent 2 km., før vi naaede Kasvins Porte, kom vi igjennem et Terræn, der paa begge Sider af Vejen var dækket med udstrakte Vinhaver, men slet holdte, hvor Oxer og andre Kreaturer gik og græssede imellem Vinstokkene. Vi saa nu for os Staden Kasvins Mure, de obligate høje, gulgraa Lermure, der hist og her ere revnede og nedfaldne, og hvis halvrunde Lerbastioner med Skydehullerne ere i en ligesaa ringe Forfatning. Over de grønne Træer i Haverne indenfor Voldene rage runde Moskékupler og Kuplerne paa Gravkamrene op, og deres Dække af blaa og gule glasserede Teglsten skinne i den blændende Sol som blankpudset Metal. Hist og her ser man en lille Minaret pyntet med persisk Mosaik; det er det Hele.

Hele Byen gjør et fladt Indtryk udefra, og de med glasserede Sten i alle Farver og Sol- og Løvevaabnet i spraglet Mosaik prydede Porthvælvinger med den lasede Vagt synes slet ikke at hænge sammen med de simple, gulgraa Lermure, men saadan er det overalt i Østerlandene. Det er som et Kaos af Modsetninger, der ere rystede sammen i en Pose og hældte ud over Jorden, og det i et og alt. Men deraf kommer ogsaa det brogede, det udviklede, der gjør Østerland saa interessant for Evropæere, thi nægtes kan det ikke, som den persiske Gesandt i St. Petersborg en Gang sagde til mig: „Evropa er den evindelige Ensformighed; alt skal gaa ens i alle Europas Lande, alle Huse bygges ens, og intet Sted træffer man dog en saadan Afvexling som i Østerland.“ Han havde jo Ret, men Evropa skal nok sørge for, at Østerlænderne faar Orden i deres Kaos, men ganske sikkert ikke med stort større Ret end den store Dreng over for den lille. Dog, at fortabe sig videre i den Slags Filosoferinger, kan ikke nytte; thi saaledes vil det gaa til Verdens Ende, og derfor ride vi videre igjennem den store Port, der er bygget i en god Hensigt af den af alle, baade Evropæere og Indfødte, afholdte Shah Nassr-Eddin. Vi ride igjennem en bred, tildels brolagt Gade med aabne Boder, hvor der kun handles med Kjød og Frugter. Alle Husene ere her byggede af brændte Sten, og der findes flere store Karavanserajer, hvis lave Døre, som føre ind til de skyggefulde Gaarde, ere prydede med glasserede Teglsten. De Indfødte sendte os hadske Blikke, mumlede fornærmelige Udtryk, rakte Tunge og udtrykte i det hele deres fjendtlige Sindelag paa en utvetydig Maade i Miner og Gestus. Om det mere gjaldt Armenieren end os, kunde vi ikke se, men en herværende russisk

Ingeniør, der var ansat ved Vejvæsnet, fortalte os, at de Indfødte ikke generede sig for at kaste Sten efter Vognen, naar han med sin Hustru kjørte gjennem Byen.

Man kunde tydeligt mærke, at der maatte have været noget i Gjære i Staden, og da vi red igjennem den persiske Kaserne med Hovedvagten, laa her et Par Hundrede Mand med Geværene i Pyramider ude paa Gaden parate til at gribe ind. En gammel Spundig Forladekanon, malet med skrigende Farver, var opstillet i Gaden som Trusel, men saa for Resten heller ikke ud til at kunne bruges til andet. Det samlede Soldaterkorps, forøvrigt ganske velklædt i blaa Uniformer med røde Passe-pois paa Benklæderne, saa højest blandet ud i Henseende til Alder; nogle syntes at være Oldinge, andre at være fjorten Aars Dreng. Vi red derpaa atter gjennem et lille Stykke Basar med lutter Frugtsælgere og havde nu lige for os Hotellet i Kasvin, thi et saadant findes virkelig her, dog maa man nærmest kalde det et Karavanseraj, som er indrettet paa at modtage Evropæere. Det er en ret anselig, to Etagers Bygning med skyggefulde Søjlegange paa Facaden, og over denne straalet Løven med Sværdet i Klørne og Solen i alle Regnbuens Farver. Foran Hotellet ligger en lille Have, som er omgivet af et højt Jærngitter, rimeligvis for at holde de Indfødte borte. Havens Pryd bestod mest i en Mængde Nerier i Potter, en meget yndet Blomst her; alt andet i den lille Have var visnet i den stadige Tørke.

I Hotellet traf vi atter vor Ven, Hr. Albert, der sammen med nogle Armeniere, Persere og Værtten, der ogsaa var Armenier, havde taget sig et Glas bayersk Øl mere, end de kunde taale. Vi indlogerede os her, efter at vi havde drevet Prisen for et Rum med 3 Senge ned til 12 Kroner. Der var nu fuldstændig Ro i Byen; den Maade, hvorpaa Oprøret var blevet standset, afgiver et godt Vidnesbyrd, dels om Russernes Forstaelse af, at alle Orientalere maa tages med en Trumf, da ingen som disse forstaar at trække alle diplomatiske Underhandlinger i Langdrag ved de utroligste Kneb. Urolighederne skrev sig fra, at Kurderne, hvoraf der er mange i Byen, vare blevne oplagte paa Armenierne, og de havde i den Anledning samlet sig, plyndret den armeniske Basar og nedrevet en Del Huse. Uheldigvis for Kurderne var en af de udplyndrede Armeniere russisk Undersaat og klagede til den russiske Gesandt i Teheran. Gesandten sendte da følgende Ultimatum til den persiske Guvernør i Kasvin: „Hvis Husene ikke uopholdelig bygges

op netop i samme Tid, som de bleve revne ned i, og der ikke strax udbetales Armenierne 6000 Tomaner (c. 24,000 Kr.), vil jeg selv komme til Kasvin, og Guvernøren vil da blive afsat, og Byen besat med Kosakker.“

Ordren fulgtes bogstavelig. Medens vi vare her, fik vi Lejlighed til at se den kurdiske Race, da de persiske Myndigheder paa Hotellets Veranda udbetalte Løn til de kurdiske Soldater. Myndighederne med Guvernøren i Spidsen kom og tog Plads paa udbredte Tæpper imellem Verandaens Søjler; næsten alle havde de farvet deres Skjæg og deres Negle med Henna, og en mægtig Vandpibe gik fra Mund til Mund, medens Pengene udbetaltes til hver især af Soldaterne. Disse blev førte frem paa evropæisk Vis af indfødte Officerer. Det var store, statelige Folk, men fra et militærisk Standpunkt betragtet tog de sig en Smule aparte ud med en mægtig evropæisk Ryttersabel i Haanden, men ellers iførte persisk Kaftan og Pelshue, uden Spor af Distinktioner eller noget, som angav deres Grad. Kurderne havde ingen som helst Uniform og saa ud som en Bande lasede Havnesjovere eller Statister fra Alverdens Teatre; en i Kaftan, en i Burnus, en i evropæisk Jakke og en i Lærredshluse, en med Turban paa Hovedet og en med Pelskalot eller Pels-hue; enkelte af dem havde intet Vaaben; nogle kun en gammel Bajonet, men næsten alle dog et gammelt evropæisk Forladegevær i Rem over Ryggen. De vare alle store, sværlemmede Karle med grove Ansigter, hvoraf de fleste vare ret lyse. I det hele taget mindede de meget om Nordtyskerne. Der var Stof i disse Fyre til en Kæmpenhær, naar de kom under evropæisk Disciplin, og nu vare de Stof til en farlig Røverbande, til ubehagelige Modstandere under en Guerrillakrig.

Efter at vi havde forsynet os med lidt Proviant, der væsentlig bestod i nogle Høns, Ris og Grønsager, hvoriblandt den velmagende Badarinschan, som Perserne kalder den sorte Frugt af en Natskygge — den har Form som en Agurk og gjør samme Tjeneste som Tomaten — forlod vi tidlig den næste Morgen Kasvin. Vi havde været 5 Dage om at naa Kasvin og ventede om 3 Dage at kunne være i Teheran.

Det var det værste Stykke Vej, vi havde tilbage, uendeligt kjedsommeligt og ensformigt, Steppe i det Uendelige, hvor man bestandigt ser den lige og brede Vej adskillige Mil foran sig. Havde det været om Foraaret, vilde Steppen have vist sig i et pragtfuldt Blomsterflor; nu var den forlængst afsvedet af Tørken, og sortebrun overalt; kun en enkelt Flok Jetbenede

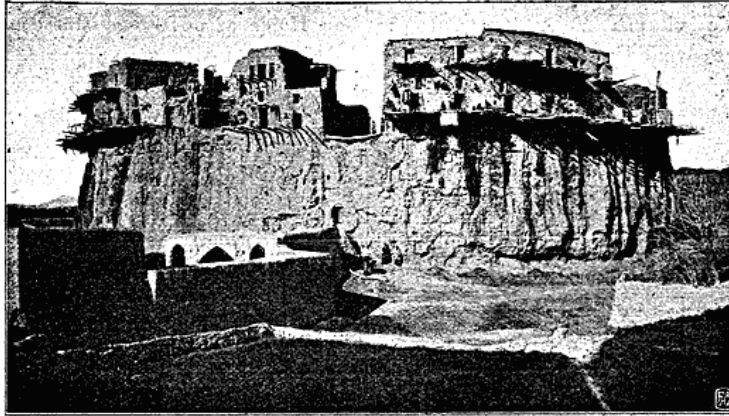
Geder, enkelte smaa Lerlandsbyer, den spraglede Befolkning, der passerede os, og nogle Karavanserajer hist og her ved Vejen; ellers saas kun de ulidelig lige Telegraftraade, der gjorde Vejen endnu mere lige, end den var i Forvejen. Af Telegrafer findes der langs den russiske Vej tre; den engelske, som kun gaar imellem Kasvin og Teheran; den russiske, som gaar helt igjennem til Rescht og videre og endelig den persiske, som kun gaar til Rescht. Naar man ser disse tre Telegraflinjer, er det umuligt at lade være at tage dem som Udtryk for Nationernes Standpunkt, og uden at gaa videre i Betragtninger, skal jeg kun nævne de nøgterne Fakta.

Englændernes Telegraf har overalt ensartede Pæle af Jærn med flere Kryds til adskillige Afledere og Traade; de staa i snorlige Linjer, og der er ikke en Fejl at opdage ved dem. Den russiske har kun Pæle af tilhuggede Træstammer, der bugte sig i alle mulige Retninger. Den persiske har ogsaa kun Træstammer til Pæle, men de ere sjældent tilhuggede; de fleste mangle Porcellænsklokker, og Perserne sætte Traaden umiddelbart fast paa Stammen, snor den om en Jærnstang paa samme eller anbringer Traaden paa Træernes Grene i Skovene i Elburskjæden. Flere Steder laa Traaden paa Steppen eller tværs over Vejen, saa at Vognene kjørte over den. Med et saadant Arrangement kan man forstaa, at man kan ride tre Dage hurtigere fra Rescht til Teheran, end den persiske Telegraf formaar at sende Depesche det samme Stykke Vej.

Ude paa de vide Stepper, der i Øst stadig begrænses af Elburskjæden, som viser sig mægtigere og mægtigere, jo mere vi nærme os Teheran, og i Vest af nogle lave Bjerge langt ude i Horisontens Dis, nomadisere spontant de tyrkiske og kurdiske Nomader. Ved smaa Flodløb, som Sommerens Tørke ikke har formaaet at udtørre, græsse Oxer, Faar og Geder omkring den luftige Normadelejr. Teltene, der ere dannede af nogle opstillede Stænger, og hvis Vægge ere sammenvævede Rør, ere foroven dækkede med Filt; de egne sig udmærket til den varme Sommer, idet de afgive Skygge og samtidig tillade Gjennemtræk. De ere lige saa snavsede som den røveragtige Befolkning, der bebor dem. Da vi nærmede os en af disse Smaalejre, kom en af de voxne Mænd strax ud imod os og vinkede os bort fra sit Territorium med Tilraabet: „Her er ingen Kvinder!“ Den gode Mand havde sikkert ikke høje Tanker om Evropererne.

Paa denne Vejstrækning boede vi et Par Nætter i de ved Vejen anlagte persiske Serajer eller Kroer,

hvor de persiske Værter gjorde alt, hvad de kunde, for at pine Penge ud af os, men som sædvanlig satte vi selv Taxten for alt, da vi kjendte Priserne. Disse Serajer ere, i Modsætning til saa meget andet af Østens Bygningsvæsen, opførte meget solidt, som oftest store, rummelige Gaarde med Plads til en Mængde Rejsende. Rummene ere ganske gode, Senge og Tæpper ogsaa, og i flere af dem fandtes endogsaa en Art Service med Tilbehør af Glas og Porcellæn, men det var

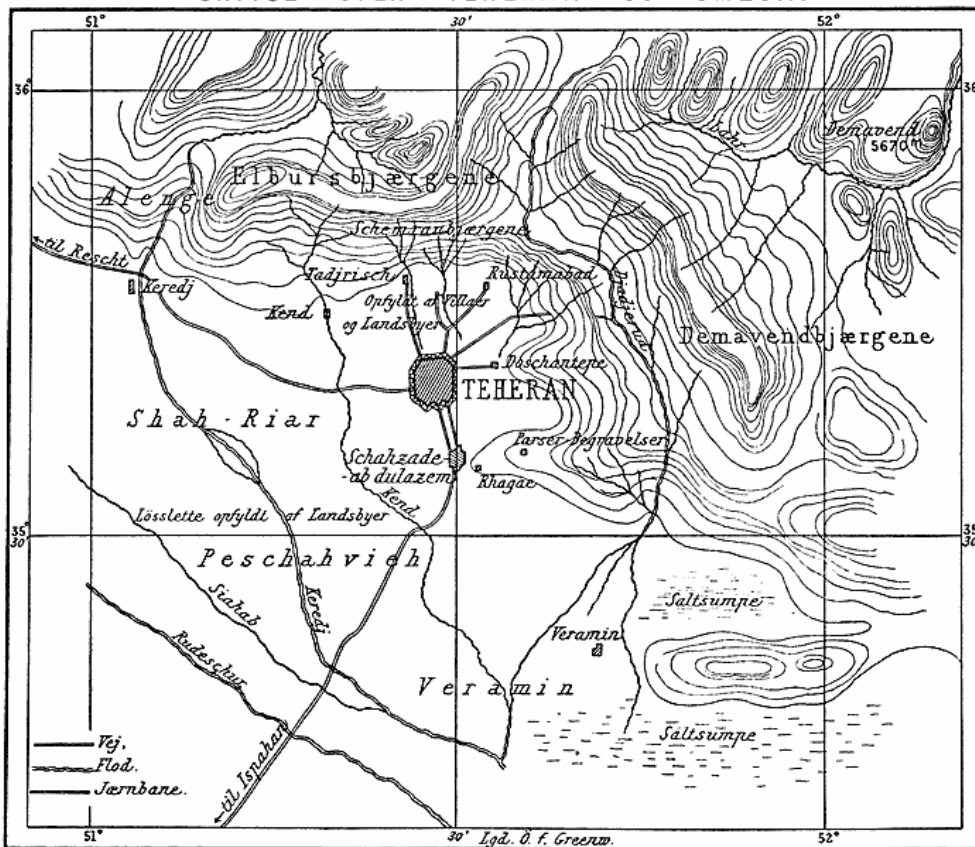
Landsbyen Laskirt. Bygget paa Løsskrænter.

snavset, og Østerlænderne have endnu ikke Begreb om at vedligeholde det engang anskaffede.

Efterhaandensom vi nærmede os Teheran, blev Landsbyerne hyppigere paa den frugtbare Løsslette, Haverne større og frodigere og Vandløbene ved og over Vejen mindre sjældne.

Endog Smaalunde saa man af og til, over hvilke talrige Bislugere og Falke sværmede. Der blev mere og mere Liv paa Vejen, hvor vi endog mødte et saa civiliseret Syn som en engelsk

SKITSE OVER TEHERAN OG OMEGN.

Dame til Hest med sin Tjener efter sig. Af straalende Bygninger havde vi paa Vejen passeret et Gravkammer med de sædvanlige, spidsbuede Døre og Nischer og med et højt konisk Tag af glasserede Sten; den samme Art Bygninger, som findes i Khiva Syd for Aralsøen, og som stamme fra den samme Tids Bygmestre.

Efter det evindelige Ridt i Skridt, hvilket vi vare nødte til paa Grund af Lastdyrene, vore egne slette Rideheste, vore Folks Upaalidelighed og den ulidelige Solhede, længtes vi efter hver Omdrejning af Vejen, der tilsidst gaar mellem Udløbere paa Elburskjæden, efter at se Teherans Mure, og ikke mindst for at hvile de mødige Lemmer og Hjørnen, der var bleven som Bly ved Synet af de ensformige Egne. Det lykkedes os inden Aften, og inden Portene blev lukkede, at komme ind i Byen d. 23. September. Man ser næsten intet af Byen, før man er lige ved de høje Volde, og udenfor dem ser man kun en dyb Grav og den med Mosaik beklædte, straalende Port med smaa Taarne paa Siderne. En persisk Tolder mødte os i Porten, hvorpaa vi efter Visitationen red igjennem et Utal af Alléer til højre og venstre for at finde vor Ven, Hr. Albers Hotel, som det endelig lykkedes os at faa opsøgt hos en Armenier.

Her indlogerede vi os nu i hans lille og efter Forholdene ganske gode Hotel og afskedigede vore Karavanefolk, der for at faa gode Drikkepenge fortalte, at to af deres Heste vare døde strax ved Ankomsten til Hotellet, hvor de havde ædt Blade af Nerierne. Det var selvfølgelig Løgn altsammen.

Fra 23. September til 10. Oktober opholdt vi os nu i Shahens Residens, hvor vi ved elskværdig Imødekommenhed fra den russiske Gesandt, Grækeren *Argyropulos* Side fik det meste af dens Indhold at se, lige fra Shahen selv og hans første Palads til de gamle overbyggede Basarer med den ugjæstfri og fanatiske Befolkning, der er parat til at slaa én fordærvet, saa snart man kommer i Nærheden af dens Gudshuse.

Teheran.

Staden ligger paa en Løsslette, der har sit Afald mod Syd og her gaar over i nogle udstrakte Saltsumpe. Sletten er i Nord og Øst begrænset af Elburskjæden, hvis enkelte Partier have mange forskellige lokale Navne, som Schemranbjergene, der Nord for Byen gaa tæt ind til denne og have en Højde af 3840 m. o. H.; Bjærgkjædens højeste Toppe have iøvrigt en Gjennemsnitshøjde af 2—3000 m. og kun

Vulkanen Demavend, som ligger Nordøst for Byen, har en Højde af 5670 m. Om denne Vulkan, der i Persien næsten spiller en lignende Rolle som Japanesernes Fusijama, gaar der talrige Sagn. Vi kunde hver Dag se den konisk regelmæssige Top og de sneklædte Sider fra vore Vinduer. Toppen er dannet af de opkastede Masser, der have ophobet sig omkring Udstrømningsaabningen; den træder skarpt frem over den øvrige Kjæde og kan ses i stor Afstand.

Sletten vandes af Floderne Djaderud imod Øst og Keredj imod Vest. Disse to Floder, der komme fra nogle af de højeste Toppe i Elburskjæden, omslutte Sletten som en togrenet Gaffel, og fra dem ledes Vandet i Kanaler ind over Markerne og Sletten, hvor der skal findes ikke mindre end omtr. 700 større og mindre Landsbyer med omtr. 350000 Indbyggere.

Omgiven af Teheran, det gamle Medien, har i det hele taget en sparsom Vegetation som Følge af den store Tørke om Sommeren og vilde vel være en Ørken paa denne Tid, dersom Sneen fra Bjærgene ikke erstattede Floderne det Vand, som Sommerens Himmel ikke vil afgive. Om Sommeren dækkes Sletter og Bjærgsider med det herligste, duftende Blomsterflor, men dette tørrer allerede i Begyndelsen af Juli fuldstændig hen, saa at der aldrig bliver Tale om Grønsvær. Vildt voxende Træer og Buske forekomme sjældent; kun i Haverne, hvor Vandingen er tilstrækkelig, dyrkes mange Slags Frugttræer, saasom Æbler, Pærer, Ferskener, Granatæbler, Figen, Abrikoser, Morbær, Kirsebær, Blommer, Kvæder og Mandeltræet. I enkelte Haver findes en Del Blomster, som Roser, der udføres i Masser til Frankrig, hvor Rosenolien (der gaar under Navnet af persisk Rosenolie) bliver tilberedt og senere sælges i de persiske Byer.

Næsten alle evropæiske Grønsager trives i Haverne og sælges i Basarerne, og paa Markerne dyrkes Hvede, Byg, Hirse, Sesam, Bomuld, Majs, Ricinus, Hør, Ærter, Bønner, Linser, Meloner, Vandmeloner, Græskar, Kartoffler og Sukkerroer. Disse sidste med en tilhørende Sukkerfabrik er i belgiske Hænder, men siges at give ringe Udbytte.

Saa vel de faste Nomader, det vil sige dem, der om Vinteren bo paa Sletten i Landsbyerne og om Sommeren opholde sig i Bjærgene, som de Nomader, der kun lejlighedsvis komme her paa Træk, lade deres Husdyr, som bestaa af Kameler, Oxer, Heste, Bøfler, Æsler, Muldyr, Faar og Geder, gaa ude baade Sommer og Vinter. Dette har til Følge, at meget Kvæg i haarde Vintre gaar til Grunde. Kulden om Vinteren kan ofte gaa ned til $\div 14^{\circ}$ C., og Snefaldet kan være

meget stærkt; dog bliver Sneen sjældent liggende længe, og i Marts er det allerede blomstrende Foraars i Teheran. Sne og Regn skulle falde rigeligt Efteraar, Vinter og Foraars, hvorimod Tiden fra Juni til Septembers Slutning er overordentlig hed og tør, og Termometret viser i Skyggen midt paa Dagen $+ 40^{\circ}$ C. eller endog derover.

Af vilde Dyr forekomme: Stenbukken, Raadyret, Bjørnen, Vildsvinet, Ulven, Ræven, Sjakalen, Stenmaaren, Grævlingen, Pindsvinet, Flaggermusen og Haren. Ude paa Sletten og i Ørkenen forekomme Gazellen, Antilopen, det vilde Æsel, og af Fugle Ørnen, Gribben, Høgen, Falken, Lærken, Støren, Vagtelen, Sneppen og Storke. Hyæner og Leoparder komme undertiden hertil fra Egnene ved det kaspiske Hav, og Fasaner findes i Masse i Smaalundene ved Floderne. Paa ubehagelige Insekter er der ingen Mangel, saasom Skorpioner, Taranteller, Falanger og Væggetøj. Hele Terrænet er rigt paa Slanger og Firben samt Frøer og Skildpadder. Floderne ere fattige paa Fisk, dog gives der enkelte Steder Foreller.

Befolkningen i Landsbyerne bestaar mest af Persere, dog findes ogsaa Turkotartarer og en armenisk Landsby. Jeg skal kun tilføje, at der i de omliggende Bjerge findes Kul, Jærn, Kobber, Bly, Tin, Svovl, Gips og Salt, hvoraf store Dele kunne afsættes i selve Teheran, der ved smaa Baner kan sættes i Forbindelse med Minerne.

Byen Teheran skal indtil det 17. Aarhundrede have hedt Tiran, hvilket Ord aflødes af Tir, der betyder Slette. Det er sikkert, at det nuværende Teheran er opstaaet ved Siden af det gamle Rhaga eller Rhagä, som nu kaldes Rages, og hvis Ruiner ligge c. 1 Mil sydfør Teheran. Vi aflagde et Besøg her, hvortil jeg senere skal komme tilbage. Rhaga, der ogsaa undertiden benævnes Rei, var Mediens gamle Hovedstad. Her har muligvis Centret for Avestafolket været, hvorfra det har bredt sig ud over Landene imellem Sir Darja, Indus og den gedrosiske Ørken (det nuværende Belutschistan). Rhaga skal ifølge gamle Kileindskrifter ikke alene betegne selve Byen, men tillige Distriktet, i hvilket den ligger. Endnu kaldes Ruinerne af Perserne Rei. Den skal være bleven ødelagt Aar 863 af Jordskjælv, men er dog senere blomstret op, idet den Aar 1427 skal være brugt som Residens af Tamerlans Søn, Shah Rukh.

I Parsertraditionen spiller Rhaga en Rolle som Zarathustras Fødested (Zarathustra er gl. persisk = Zarduscht, ny persisk = Zoroaster, hvilket betyder noget som Guldstjerne eller den Straalende). Zarathu-

stra var, som bekendt, en Filosof, der levede c. 550 før Kr., og forfattede Religionsbogen Zend Avesta, hvis Lærdomme bredtes over de før nævnte Lande, og som de nuværende Ildtilbedere, Parserne, der her kaldes Gebrer, endnu følge.

Dog siges det ogsaa, at Zarathustra skal være født ved Floden Dardscha, en Biflod til Datja eller den nuværende Serafschan (Guldstrøeren) i Turkestan, og at han har været den første Konge i Baktrien.

Da Baktrien henlægges til Amu Darjas mellemste Løb, passer dette sammen med de iranske Sagn om, at Menneskeslægtens Vugge henlægges til Arjana vadscha, det nuværende Pamir og Landene omkring Serafschan, idet de gamle Avestafolk, Zarathustras Tilhængere, de oprindelige Folk i Centralasien og Persien, rimeligvis ikke gaa længere tilbage med Jordens Skabelse end til deres store Lærers Fødsel. Dog er det jo ogsaa muligt, at Zarathustra er født i Rhaga og senere maaske nødtvungent har forlagt sin Virksomhed til de herlige Oaser ved Landene om Serafschan.

Alexander den Store opholdt sig i Rhaga 5 Dage efter Forfølgelsen af Darius Kodomannus 330 f. Kr. Den blev af Parterkongerne benyttet som Foraarsresidens, medens de om Vinteren boede i Babylon og den øvrige Tid i Hekatompylon (muligvis det nuværende Bastan). Endvidere boede Sassaniderkongerne her fra 226 f. Kr. til 650 efter Kr. 642 blev den ødelagt af Arabere. I 984 kom den under Samanidernes, senere Ghasnevidernes Dynasti, og 1044 kom den i de tyrkiske Selschukers Hænder og senere, 1221, blev den erobret og ødelagt af Djengiskhans Mongoler.

Af Interesse er det at vide, at Rhaga skal have været de gamle Mageres Udgangspunkt, og at den fra tusind og én Nat saa berømte Kalif Harun al Raschid skal være født her i Aaret 766.

I det 14. Aarh. var det nuværende Teheran allerede en betydelig By. Shah Tamasp den 2den menes at have været den første Konge, som havde sin Residens her. I Slutningen af det 18. Aarh. siges den at have haft en Omkreds af 3 km. og en Befolkning paa 15,000 Indbyggere, hvoraf 3000 hørte til Shahens Følge. I det 19. Aarh. voxer Byen betydeligt. Dens Omfang voxede til 7 km. og Indbyggerantallet til 50,000. Den omgaves med Mure, hvorover Fæstningstaarne ragede, og havde 6 Porte. Under den evropæervenlige Shah Nassr-Eddin, der kom paa Tronen 1848 og regerede til Slutningen af 1896, da han blev myrdet af en fanatisk Mullah i en Moské, blomstrede Staden op til sin nuværende Størrelse og Betydning

som Residensstad. 1871 lod Nassr-Eddin Byen omgive af en fæstningsagtig Jordvold og en foranliggende, indtil 6 m. dyb og 15—30 m. bred Grav. Da dette Arbejde var færdigt, spurgte han en tilstedeværende fremmed Magts Gesandt, om han nu ikke var ganske sikret mod Angreb fra Evropæerne, hvorpaa denne selvfølgelig svarede, at nu vilde vist ingen forsøge at

Turkotartarer, Armeniere, Kaldæer, Jøder, Kurder, Arabere, Negre og Mulatter. Armenierne ere hadede af de Indfødte, og Jøderne indtage sammen med de faa Parsere Stillingen som Pariakaste.

Byen er en mærkelig Blanding, evropæisk, persisk med evropæisk Tilsnit samt rent persisk. Det er, som om en Gang imellem en slumrende Kraft rejste sig

Ben i en Moské i Teheran.

angribe. Voldene ere byggede i Ottekant og have en Omkreds af 15,5 km. Der findes 12 Porte, smykkede med glasserede Teglsten og Sol- og Løvevaabenet i spraglet Mosaik.

Byen har omtr. 250,000 Indbyggere, hvoriblandt omtr 200 Evropæere, der af de Indfødte kaldes Ferenghi. Befolkningen er overvejende Persere, og det persiske Sprog er Hovedsproget; men der findes tillige

for at indføre Vestens Kultur, men opgav det igjen paa Halvvejen. Aarhundreders Sædvaner og Skikke lade sig ikke paa en Gang forandre, og den væsentligste Modstand imod Evropa og dets Fremskridt ydes af Præstestanden, Mullaherne, der myrdede den Shah, som mest af alle gjorde Forsøg paa at hæve og virkelig ogsaa hævede Persien og Perserne over deres tidligere Niveau.

Gaa vi en Tur fra vort Hotel, som ligger i det europæiske Kvarter i den nordlige Del af Staden, passerer man gennem lutter næsten lige og ret brede Alléer, hvor til Dels europæisk byggede Huse ligge i Skyggen af store Popler og Akasier; her have de europæiske Gesandtskaber og Konsulerne deres Vinterboliger; her bo adskillige fornemme Persere i pragtfuldt smykkede Gaarde, men Pragten ser man imidlertid intet af fra Alléerne; den findes inde i Gaardene under de med glasserede Tegl, Spejlglas, spraglede Dekorationer og Forgyltning smykkede kølige Søjlegange; her findes et Par Hoteller, hvor de Rejsende blive trukne op efter bedste Ævne; en Del franske Magasiner, der handle med alt muligt lige fra store Broncestatuer til Strømper, Glacéhandsker og Konserver; her findes armeniske Kjøbmænd, der handle med Pianoer, Lirekasser og andre for Persere beregnede Instrumenter, og her er næsten ethvert europæisk Haandværk repræsenteret. Lukkede Karosser med persisk Eskorte jage afsted imellem Drosker med Evropæere i lette, hvide Dragter, Stanleyhatte og Straahatte, Frugtsælgere med deres Kurve skraale op, og en Mængde Tiggere og uhyggeligt udseende Krøblinge strække Haanden ud til Almisse, medens det fine Løsstøv staar op om Ørene paa én. Gaa vi videre mod Syd, komme vi igjennem Porten til Maidan Tupchané (Kanonpladsen). Ved Porten holder en rødklædt, snavset Soldat af den persiske Garde Vagt med dragen Sabel og bare Fødder i et Par Tøfler. Kanonpladsen er en meget stor Plads, i hvis Midte findes et stort Vandbassin, omgivet af Kanoner, der ere stillede under Skyggen af høje Træer. Her findes paa denne kvadratiske Flade Rigsbanken, Arsenallet, Artillerikasernen og Hovedvagten. Hele Pladsen er som et Hav af Farver, der straae i den stikkende Sol.

Rigsbanken, der bestyres af Englændere, straalere med en Façade af glasserede Tegl, Spejlglas og Altaner, over hvilke staar malet „Imperial Bank of Persia“. Ved Siden af Banken ligger Posthuset, der ledes af fransktalende Persere, der endog ere komne saa vidt, at de ere optagne i Verdenspostforeningen og have Korrespondancekort med fransk Paatryk. Alle Persiens Pengesedler bære persisk og engelsk Stempel.

Paa de andre Sider af Pladsen ligge Artillerikasernen og Hovedvagten, to Etagers, fladtagede Bygninger med fortløbende Altaner rundt om Bygningerne. Alt er malet i skrigende Farver, og over de mange Porte og Altaner ere Afbildninger af Løven og Solen anbragte. Ligesom den straalende, røde Garde, der holder Vagt ved den sydlige Port, hvor dens Geværer

ere anbragte paa europæisk Vis i Støtter, se ogsaa Bygningerne i Afstand straalende ud, men ere ved nærmere Eftersyn noget elendigt Makværk, der hist og her er meget forfaldent. Igjennem nogle aabne Porte ser man Persiens Kanonammunition i Form af en Del runde Kugler i alle Størrelser, spredte omkring i Rummet, nogle gamle, snavsede Forladekanoner og dito Geværer. Alt synes at ligge hulter til bulter, og det er selvfølgelig ogsaa umuligt for de faa europæiske Instruktører, som findes i den persiske Hær, at bringe Orden i dette Kaos. De europæiske Officerer i den persiske Hær ere, saavidt jeg erfarede, nogle fra Evropa udvandrede Sekondløjtnanter, der her opnaa Titel af intet ringere end persiske Generaler. Dog skal den til Generalsrangen hørende Gage ofte være meget vanskelig for dem at inddrive. Det persiske Soldaterstof er ingenlunde daarligt, men under en i høj Grad uredelig Embedsstand er det meget vanskeligt for Evropæere at civilisere den persiske Hær.

Gaa vi videre mod Syd, komme vi igjennem en bred, skyggefuld Allé, hvor nogle europæiske Butiker og et Apotek ligge imellem de Indfødtes aabne Boder, hvori handles med alskens Kram. Her forhandlede de smukke, med Elfenben, Perlemor og spraglede Træsorter indlagte bekjendte persiske Æsker og Stokke. Vi passere herefter Shahens Palæ, Vinterresidensen, der udmærker sig ved en i høj Grad spraglet Façade, indlagt med et Utal af smaa Stykker Spejlglas i Gipsstukkaturen. Over Bygningen vajer det persiske Kongeflag. Dog, dens Pragt findes kun i det Indre af Gaarden, som jeg senere ved en Audiens hos Shahen skal beskrive.

Vi passere Haremet, hvor tre hundrede af Persiens smukkeste Kvinder sidde indelukkede, og fra hvis Taarn med Tremmevinduerne Shahen nedkaster sine utro Haremsdamer, indbundne i en Sæk sammen med en Kat. Herefter kommer Slotspladsen, omgivet af Haveanlæg med et stort Bassin, ved hvilket den berømte Perlekanon (Tup-i-Morwarid) er opstillet. Denne Kanon erobrede Perserne 1662 i Ormuz fra Portugiserne. Den betragtes som² hellig „Best“, og en Person, som gjemmer sig under denne, er fredhellig, saalænge han opholder sig her. Saadanne „Best“ ere almindelige i Persien og bestaa for det meste af Moskeer og Shahens og de højere Embedsmænds Huse. Fra en stor, snavset Dam, hvoraf de Indfødte tage deres Drikkevand ved Siden af uhyggeligt udseende Syge, der vaske deres med Saar dækkede Legemer i samme Dam, og hvori der kastes alskens Skarn, ser man ind i en skummel Basargang. Det er den egentlige Basar,

hvor de Indfødte paa gammel Vis forhandle deres Sager. Denne Basar er meget udstrakt og bestaar af en Labyrinth af overdækkede, murede Gange, fra hvis smaa Huller i Hvælvinger og Sidemure kun lidet Lys og kun ringe frisk Luft kan trænge ind. Den er derfor overordentlig skummel og stinkende. Hvert Haandværk har her sin Gade og hver Industri sit særlige lille Distrikt. Det har den Fordel, at man ret hurtigt kan overse, hvad der produceres. Jeg nævner i Flæng nogle: Skomagere med deres solide røde og gule spidsnudedede Tøfler; Bundtmagere med et Lager af de høje Pelshuer og sort, krøllet Faareskind; Skrædere, der indtage ganske samme Stilling som deres europæiske Kolleger; Basaren med Sukker, Kager og søde Sager; Manufakturhandlerne, der hænge deres spraglede Ting paa Snore, spændte fra den ene Side af Gangen til den anden; Frugthandlerne med Dynger af gode Druer; de indfødte Apotekere med alskens stærkt lugtende Urter; Vaabenhandlerne med de smukke, krumme Dolke og Krumsabler; de sidste handle i Reglen med alle Slags Antikviteter; Guld- og Sølvmedene, der forhandle groft forarbejdede Guld- og Sølvsmykker; Pipe-drejerne med de umaadelig store Vandpiber, der enten have en Beholder af Messing eller af tørret Græs- kar, hvori presses eller indskæres forskellige Dekorationer.

Interessantest er Kobber- og Messingsmedenes Basar samt Læderbasaren. I den Første er der en Hamren, saa man knap kan høre sig selv tale, og dér forarbejdes en Del smukke og billige Messingsager, navnlig de tynde, gennembrudte Messingsager. Læderbasaren er en Samling af Sadler, Seletøj, Kufferter, Kasser og Etuis, alt i brogede Mønstre og mest beregnet paa Transport til Hest med Karavanerne. Der er et Myr af Mennesker i de snævre Basargange og Masser af passerende Kamel-, Heste- og Æselkaravaner. Vogne og Ryttere gjøre, at man skal have Øjnene godt med sig for ikke at komme til Skade. Mullaher i brogede Kaftaner, sorte eller hvide Turbaner og de bare Ben i højhælede Tøfler, halvnøgne Dervischer og Kalandarer skotte efter os tre omvandrede Evropæere, og i Boderne gide de Indfødte næppe svare os, naar vi forsøge at købe nogle Smaating. De hade Evropæerne, som de dog paa en vis Maade agte og tillige frygte. Det Sidste hidrører mest fra, at Gesandtskaberne energisk fjærne tvetydige Elementer af Evropæere fra Byen, hvad man selvfølgelig ikke kan andet end rose dem for. I Basaren passere vi flere Moskeer, hvis Indgange ere smykkede med glasserede Tegl; naar vi staa stille for at se ind i dem, samler der

sig strax en Hob omkring os, der holder vaagent Øje med, om vi skulde vove at gaa derind.

I Udkanten af Byen ses kun nogle Lerhuse med flade Tage og snævre Gyder, hvori man vader i Løsstøv, og hvor hist og her en ret smuk, persisk Kvinde stikker Hovedet igjennem Dørsprækken og forsvinder fnisende, saasart vi opdage hende; halvnøgne Børn ligge og rode i Snavset.

Efter den overmaade elskværdige Modtagelse, vi nu i lange Tider havde faaet overalt i det russiske Rige, følte vi os en Smule overladte til os selv i Persien. Vi vare jo komne for at faa noget at se, og det, som er værd at se, kan ikke aabnes for Fremmede uden Protektion fra oven, og denne havde vi ikke. For dog ikke at gaa tilbage med uforrettet Sag tog vi strax ud til den russiske Gesandt, der om Sommeren tillige med de øvrige Gesandtskaber og de højeste persiske Embedsmænd bor i Landsbyen Rustem-abad ved Foden af Elbursbjergene, hvor Klimaet er behageligere, navnlig køligere og frit for de ulidelige Vestenvinde, der føre Skyer af Løsstøv ind over Teheran.

Ad en støvet, slet holdt Vej, hvor enkelte Perserhuse og Tehuse ligge ud til Siderne, kommer man ud til Gesandternes Sommerby ved Foden af Schemranbjergene. Her ser alt mere frodigt og frisk ud, her er rigeligt Vand og mange smukke, velholdte Haver og Parker. Her havde den myrdede Shah Nassr-Eddin foræret hvert af de europæiske Gesandtskaber et Stykke Jord, hvor de kunde indrette deres Boliger og Haver. Det russiske Gesandtskab bor i et udstrakt Parkanlæg med flere Vandingskanaler, som omgive den Villa lignende Gesandtskabsbolig. Den engelske Minister har en lignende Grund i Nærheden, og som et Kuriosum kan nævnes, at de to Konkurrenter, Englænderne og Russerne, omgaas hinanden som de bedste Venner og leve forsonlig i udmærket Forstaaelse med hinanden. De komme daglig sammen paa deres Lawn-Tennispladser i Parkerne, hvor de i Sporten søge Afvexling i det sikkert ensformige Liv i Persien.

Ved Indgangen til det russiske Gesandtskab, hvor over dets Flag vajer, blev vi modtagne af nogle uniformerede, persiske Tjenere, der førte os ind i en stor, kølig Havesal, Gesandtskabens Modtagelsesværelse. Kun nogle Minutter varede det, før Hs. Excellence, en lille, destingveret Græker, modtog os, og da han hørte, vi vare Danske, lovede han at gjøre, hvad han kunde. Han havde ingen officiel Underretning om vor Ankomst, men raadede os til at henvende os til den

persiske Udenrigsminister Muschir-Dowleh, der muligvis havde faaet Meddelelse i den Henseende. Vi kjørte nu hen til Muschir-Dowleh, som boede i Nærheden i et almindelig fladtaget, persisk Hus med Veranda ud til en udstrakt Have. Vi traf Hs. Excellence i Færd med at flytte ind til Byen, saa at han maatte sende en Tjener hen til et nærliggende Hus for at laane et Par Stole til at anbringe os paa. Han lignede en almindelig Perser, var klædt i en tarvelig Dragt med høj Pelshue og betjente sig under Audiensen af en Tolk, hans Søn, der talte flydende Fransk og havde opholdt sig i Paris i flere Aar. Bl. a. bad vi ham om at bevirke en Audiens hos Shahen for os og om Tilladelse til at bese Shahens Palæer, hvilket han lovede at besørge. Da vi begyndte at tale om at se nogle Moskeer, bøjede han fiffigt af, og vi fik ogsaa senere at vide, at det ikke engang tillades Ruslands Gesandt at træde ind i Moskeerne. Efter Udvexlingen af nogle almindelige Talemaader og Høflighedsytringer, som Perserne ere overordentlig stive i, kjørte vi ind til vort Hotel, hvor Cand. Paulsen og jeg i nogle Dage maatte holde Sengen paa Grund af et stærkt Anfald af Feber. Denne saakaldte Vexelfeber anses af Evropæerne her for at være lidet farlig; den hersker mest i Terrænets Lavninger og menes at hidrøre fra Saltmarkerne. Jeg maa dog sige, at vi ikke i Centralasiens mest bebyggede Oaser have haft saa ubehagelige eller haardnakkede Tilfælde som her.

Under Opholdet i Hotellet, hvor vi ingen Grund havde til at klage over Hr. Albert som Vært, kom daglig adskillige Indfødte for at sælge gamle, persiske Vaaben, Skjolde, Sværd, Daggertter og Panserskjorter, smukke, gamle Messingsager og fremfor alt smukke, persiske Silketæpper, der ere overordentlig kostbare, men som det ogsaa er en Øjens Lyst at betragte, og hermed nøjedes vi.

Vi fik her Besøg af den russiske Gesandt og Legationssekretær og af en Udsending fra Muschir-Dowleh i Form af hans ældste Søn, en meget opvakt Mand, der i St. Petersborg havde studeret Jura og vidste saaledes god Besked om evropæiske Forhold.

Tiden gik imidlertid, og Muschir lod ikke til at ville indfri sine Løfter, hvorfor vi bad den russiske Gesandt om at besørge det Fornødne for os, hvilket han ogsaa strax gjorde.

Besøg i Shahens Palæ.

En Morgen kom en uniformeret persisk Tjener for at hente os, og med ham kjørte vi til Perlekanonen,

hvor vi standsede uden for en høj Port prydet med farvede Tegl, og hvorover det persiske Flag vajede. Vi gik igjennem en Del skumle, murede Hvælvinger, dækkede Gange, hvor lasede, røde Soldater holdt Vagt i forskellige Krinkelkroge og kom ind i en Art Forgaard, hvor de persiske Ministerier huses i nogle dystre, to Etagers, fladtagede Bygninger med smaa Gittervinduer. Atter passere vi igjennem en høj Port med Sol- og Lovevaabenet og kom ind i en stor og forevrigt ganske smuk, men original Have.

Overalt fandtes store Vandbassiner, ud over hvis Kummer Vandet vædede i rigelig Mængde ad cementerede Terrasser, der førte ned til et indviklet System af Cementkanaler. Over Kanalerne førte mange sirlige, smaa Jærnbroer, og i Kanalerne laa smaa, hvidmalede Baade og mange Svaner, Gæs og Ænder. Bassinerne vare omgivne af høje Trægrupper, i hvis Midte mange fine Straaler hævede sig fra Springvandene; alt beregnet paa at bringe Kølighed, hvad nok kan tiltrænges. I de smaa Mellemrum imellem Bassiner, Kanaler og Gange fandtes et Flor af blomstrende Planter med en Farvepragt, der ikke staa tilbage for de Bygningers, som omgive Haven.

Haven er nemlig overalt omgivet af Bygninger, der straae i alle Regnbuens Farver med snirklede Verandaer, Altaner, runde og firkantede smaa Minareter dækkede med glasserede Teglsten. Façaderne ere smykkede med malet Gibsstukkatur, dels i persisk, dels i evropæisk Stil, med Masser af Spejlglasstykker og Façetter af glasserede Sten. Det Hele var en Uendelighed af Farver og en Uendelighed af Stilarter, som en evropæisk Hjerne vilde have ondt ved at taale Synet af til daglig Brug.

Ikke mindre end tre ministerielle Embedsmænd vare mødte for at vise os omkring i Palæet. Sammen med disse gik vi ind i den Fløj, som Shahen bebod. Vi kom ind i en med Spejlglas i Gibsstukturen prydet Korridor og derfra op ad en bred Trappe til første Sal. Overalt var der her ødslet med Spejle i Mure, Lofter og Gulv, saa det saakaldte Spejlkabinet paa Rosenberg Slot vilde skamme sig derved.

Til højre for Trappen kom man saa ind i Shahens Kabinet, der har en smuk Altan ud til Haven og er indrettet paa evropæisk Vis med Møbler, Tæpper, Portierer, Malerier og Portrætter, Nips og Spejle. Midt paa Gulvet laa der en stor Madras med en Pølle, der tydede paa, at Shahen, naar Evropæere ikke vare til Stede, søgte Hvile paa sine Forfædres Vis, medens han spejler sig i Lofternes Stalaktiter.

Til venstre gaar man ind i en meget stor Sal,

der paa de to længste Sider har en Mængde smaa Afdelinger som i et Museum. I disse Afdelinger ere alle de Gaver anbragte, som Shaherne efterhaanden have modtaget fra de forskjellige evropæiske Fyrster. Af disse Gaver ere den overvejende Del Malerier, Porcellæn og Vaaben. I den bageste Del af Salen, midt for Hovedindgangen, findes Shahens kostbareste Stykke, en Trone af det pure Guld indlagt med en fænomenal Masse ædle Stene. Den nederste Del ligner egentlig et Billard med fire svajede Ben, ovenpaa hvilket en Stol af Guld i evropæisk Stil og besat med Ædelstene er anbragt. Bag Stolen findes en Paafugl, ligeledes af Guld, hvis udsprede Hale er besat med et Hav af store og smaa Brillanter. Det Hele er forsynet med mange Indgravninger i Guldet; det er som samlet Hele egentlig ikke smukt, men overordentlig kostbart. Mange af Brillanterne og Safirerne ere saa store som smaa Valnødder. Tronen skal være ført hertil fra Indien og have en Værdi af omtr. 12 Millioner Kroner. Siddende paa denne Trone giver Shahen Audiens ved højtidelige Lejligheder, hvorimod han til mindre festligt Brug har en anden af ganske lignende Façon i Stueetagen. Den Sidste er anbragt bag ved en Art Teatertæppe, som rulles til Side, naar Shahen og hans Stormænd have anbragt sig paa og om den for at modtage Hyldest af den i Slotsgaarden forsamlede Mængde.

I en anden stor Sal, hvor Gulvene, som i den før omtalte, ere belagte med Mosaik og dækkede med prægtige Silketæpper, har Shahen Nassr-Eddin, den nuværende Shahs Fader, ordnet et Slags Museum efter evropæisk Mønster. Dette omfatter baade etnografiske Gjenstande, især gamle persiske Vaaben, Malerier, især nøgne Kvinder, zoologiske og botaniske Sager, mineralogiske Samlinger, og, trods der imellem Malerierne findes Reklameplakater for Fiskekroge og Mavebittere, maa man dog sige, at det af en Perser at være er godt ordnet. Der er Mening og System i det Hele, blot de andre Shaher vilde sætte yderligere Sten til Nassr-Edins Bygning, men det er der ingen Udsigt til, og Shaher som Nassr-Eddin faar Persien sikkert ikke mange af.

I dette Museum fandtes tillige et særligt Pragtstykke, en Jordglobus, omtr. 18 Tommer i Diameter, besat med lutter store og smaa Ædelstene. Hvert Land var betegnet med sin Farve af Ædelstene, Havene ved lutter Smaragder, og Persien selvfølgelig ved lutter Brillanter.

Hele Slottet er en Blanding af et Æventyrslot og et Barnum-Bayley Teater, som det kan være ganske morsomt at have set, men heller ikke mere.

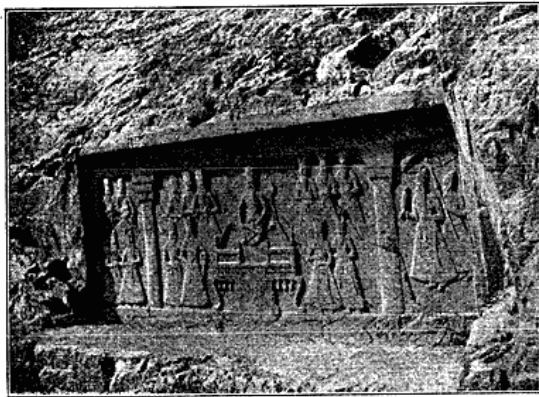
Audiens hos Shahen.

Den 7. Oktober Kl. 11 om Formiddagen blev vi tilsagte til Audiens hos Shah-in-Shah (Kongernes Konge) *Musaffer-Eddin*. Han var netop flyttet ind fra sit Sommerpalæ, der ligger paa en lille isoleret Høj ved Foden af Bjærgene Nordøst for Teheran. Paa Højen, der hedder *Doschan-tepé* (Harehøjen), har den nuværende Shahs Fader ladet anlægge store Parker med en lille zoologisk Have.

Cand. Paulsen og jeg vare just staaede op efter Feberen og befandt os alt andet end godt ved Audiensen, men den maatte jo overstaas, da vi ellers kunde risikere at gaa glip af Synet af Persiens Overhoved. Den russiske Gesandt havde været saa elskværdig at sende os et Par uniformerede Tjenere, der til Hest eskorterede den lukkede Karet, som vi af Hensyn til Løsstøvet havde lejet. Her var ikke som forrige Gang, vi vare her, mennesketomt, men fuldt af Persere, der havde et eller andet at forebringe deres Hersker. Rundt om ved Vandbassinerne laa Perserne og vaskede sig eller badede de nøgne Ben, og ved alle Døre og Indgange var der opstillet dobbelte Vagtposter, der syntes at tage sig deres Hverv let, hvad Anstanden angik. Vi blev modtagne af *Muschir Dowlehs* Søn, som førte os op paa første Sal i Udenrigsministeriet, der bestod af forskjellige store, for Møbler blottede Rum, hvori en Mængde Indfødte laa omkring imellem hverandre paa Tæpper og præntede persiske Skrivelser paa nogle smaa Papirlapper, der alle havde Form af Lægerecepter. En *Départementschef* med *Pelshue* paa løb ivrig omkring paa *Hose-sokker* imellem de Forsamlede, imedens han afvexlende underholdt os paa Fransk.

Herfra blev vi førte til Audiensværelset, som jeg før har beskrevet. Ved dettes Indgang blev vi modtagne af *Overhofceremonimesteren*, der var klædt i almindelig Perserdragt, den simple, sorte Kaftan, og ogsaa gik omkring paa Strømpesokker. Da vi vare komne over *Dørtærskelen*, saa vi Shahen for os, og vi bøjede os selvfølgelig meget dybt. Han stod og støttede sig til et lille Bord med sin ene Haand, og Værelset var fuldt af Persere. Han var klædt i en lang, brun Jakke eller Overfrakke, og under denne havde han en Uniformsfrakke, som ikke var knappet og blottede en hvid Skjorte. Paa Hovedet bar han en stor *Pelshue*, der i Panden var prydet med *Paafuglefjer* og tre ualmindelig store Brillanter. Han er en lille Mand med en mægtig *Knevelsbart* og et alvorligt, men sløvt Udtryk. Midt i Salen bøjede vi os atter, som Skik er, og Kongernes Konge bøjede sig

ogsaa og gjorde en Haandbevægelse til Tegn paa, at vi kunde komme nærmere. Igjennem Tolken, Muschir Dowlahs Søn, ønskede han os velkommen og Sundhed; paa det blomsterrige, persiske Sprog udspurgte han os om vore Rejser og om vort Fædreland og navnlig om, hvad vi syntes om Persien og Teheran. Da vi fortalte ham, at vi just vare staaede op efter en hæftig Feber, sagde han smilende, som om det netop faldt i hans Smag: „Ja, Klimaet er ikke godt for Evropæere.“ Om med Rette eller Urette siges

Basrelief ved Rhaae.

han at være en stor Fanatiker, der helst saa Evropæerne borte fra Teheran. Efter nogle almindelige Bemærkninger sluttedes Audiensen med en Hilsen til Hs. Maj. Kongen af Danmark. Det var just ogsaa paa det rette Tidspunkt, da vi næppe kunde holde os oprejste paa Grund af Feberen.

Besøg i Ruinerne ved det gamle Raghæ og Ildtilbedernes Begravelsesplads.

Ud til disse, der ligge en Mils Vej Sydfor Teheran, tog vi Vogne sammen med vor Vært og hans Kone. Efter at være komne igjennem Mosaikporten kjørte vi mod Syd over Løssletten imellem forfaldne, fladtagede Lerhuse og store persiske Begravelsespladser, hvor Gravene uden Orden ligge spredte paa Sletten. Navneplader af Sten, undertiden af Marmor, dække de forfaldne Grave, der alle ere anbragte saaledes, at den Afdøde ligger med Benene mod Mekka, for at han paa Dommens Dag kan rejse sig op med Ansigtet mod den hellige Stad.

Langs Vejen ligge Krøblinge med de uhyggeligste Sygdomme, og Kalandarer og Dervischer strække Hænderne ud efter Almisser. Vi passere et Ligtog, hvor

den Afdøde, gjemt i en lang, aaben Kasse beklædt med blaat Tøj, transporteres til Graven paa et Æsel, og dreje nu ind mellem nogle nøgne og golde Bjerge, hvor der fra Stenbrud i Nærheden ved en lille Bane transporteres Skjærvær til Byen. Vognene maatte nu gjøre Holdt, og vi kravle omtr. 300 m. til Vejrs op paa Skraaningerne, hvorfra hele Sletten med Byer og Floder kan overses.

Her ligger det saakaldte Tavshedens Taarn, Parsernes, de gamle Zoroastriens, eller, som de her kaldes, Gebrernes, Begravelsesplads. Det er et cylindrisk, omtr. 6 m. højt, hvidmalet Taarn, der er lukket paa alle Sider, saa vi maa højt til Vejrs for at kunne se ned i det. I Bunden er det afdelt i en Mængde Gravhuller med Stensætninger, saa det Hele ser ud som en stor Rist. En Mængde Hovedskeletter og Ben ligge dernede. I Muren fandtes en stor kvadratisk Sten med Inskription. Naar et Lig skal lægges herind, tages Stenen ud, og Liget føres ned igjennem Hullet og lægges paa Risten, hvorefter Stenen atter mures fast. Gribbe og Ravne komme nu og æde af Liget og begynde i Reglen først med Øjnene. Fra Skraaningen overværer den Afdødes Slægt Fuglenes Færd, og hænder det, at en Fugl hakker det højre Øje først ud af Liget, er man sikker paa, at den Afdøde er i Himlen, hvorimod det, hvis den hakker det venstre Øje ud først, betyder Helvedes Straf.

Parserne, hvoraf der kun findes nogle Hundrede, og som ere de oprindelige Beboere, kalde sig selv Zardushti efter Zarathustra eller Zarduscht. De understøttes af deres Trosfæller i Indien, hvor der findes omtr. 85,000. Disse Sidste have deres Hovedsæde i Bombay. Parsere findes desuden i Provinsen Asserbaidjan eller Adarbajgan (Adar = Ild og bajgan = beskyttende). I Byen Jesd, Sydøst for Ispahan, leve omtr. 4000 Parsere under en Overpræst, der leder deres Ild- og Lystilbedelse. For ikke mange Aar tilbage levede nogle Rester af Ildtilbedere i Kaukasus paa Halvøen Asperon ved Byen Baku. Her findes endnu de saa ofte beskrevne Ildtilbedertempler i Landsbyen Surachany.

Ikke langt fra Gebrernes Begravelsesplads ligge de faa Minder om Fortidens berømte Rhagæ, Mediens Hovedstad. Den lille By Shahzadéabdulazem, hvor Parsernes mange hellige Grave findes, og hvor Nassr-Eddin Shah blev myrdet, ligger til dels ovenpaa Ruinerne. Spor af Fortidens Glans er der ikke meget af; Asiaterne byggede her, som overalt i Centralasien alt af Ler, der ikke efterlader andet end uformelige Dynger, hvor det er vanskeligt at finde Rede i, hvor

det ene eller det andet Bygningsværk har ligget, selv om man har gamle Beskrivelser at støtte sig til.

Nogle Murrester af gamle Taarne og Befæstningsværker, murede tørre Brønde, Rester af gamle Tunneler, et af brændte Tegl bygget Taarn med kufisk Indskrift, og nogle gamle, primitive Stentrapper ligge hist og her imellem Jorddyngerne.

Ved Tjesme Ali (Alis Kilde), som imellem Ruindyngerne vælder ud over Klippestykker, findes et smukt og meget stort Basrelief, forestillende en Konge, der sidder paa en Trone af samme Form som den før omtalte Persertrone, omgivet af sine Høvdinge. Tidligere Forfattere anføre, at Basreliefet skal forestille Feth Ali Shah, som regerede i Begyndelsen af det 19. Aarh., medens de Indfødte fortalte os, at det var Shah Abbas den Store 1587—1628, som her var afbildet. I Nærheden skal der findes et lignende Basrelief, som ogsaa siges at skulle fremstille Feth Ali Shah.

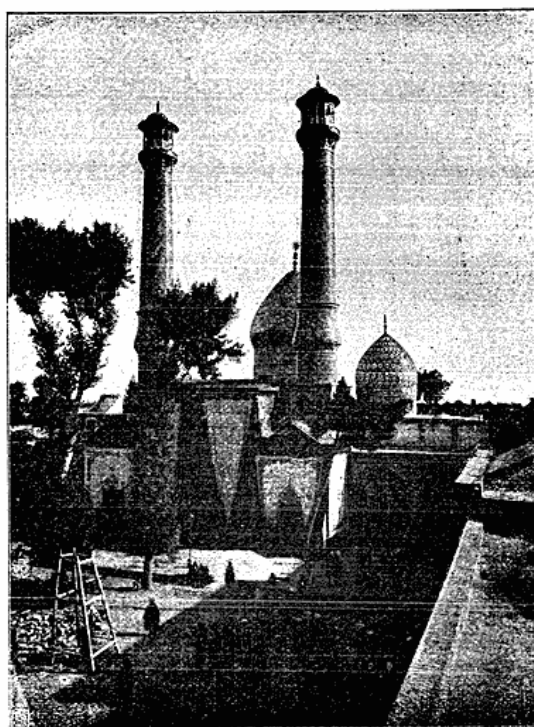
Forinden vi forlod Teheran, vare vi indbudne til Middag i det russiske Gesandtskab sammen med den engelske Legation og gjorde en forøvrigt overflødig Afskedsvisit hos Muschir Dowleh, der i sin halvt europæisk, halvt persisk monterede Vinterlejlighed traktered os med sort Kaffe, samt aflagde et Besøg hos Storvesiren, Sadr-Azam, sammen med en svensk Tandlæge, Dr. Hybenet Khan, der er ansat ved Shahens Hof og fører, foruden Titel af Khan, tillige den mærkelige Titulatur „Rigets Tang“.

Sadr-Azam, en meget evropæervenlig Perser, der under den forrige Shah havde stor Magt, syntes at have stærk Smag for Vestens Civilisation. Han havde bygget sig en stor Villa i evropæisk Stil, omgivet af smukke Parkanlæg, og monteret sine Værelser fuldstændig paa evropæisk Vis. Dog er det nok muligt, at han havde et lille Kabinet, hvor Madrassen og Hovedpøllen laa paa Gulvet paa gammel persisk Vis.

Naar jeg slutter med at tilføje, at der i Teheran findes en Sporvej, som drives af et belgisk Selskab, samt en deminutiv Jærnbane fra Byen til det nærliggende Shahzadéabdulazem (omtr. 9 km.), Persiens eneste Jærnbane, at der findes en Art Universitet, hvor der undervises i alle evropæiske Videnskaber, men intet læres, tror jeg at have faaet det Vigtigste med, hvilket alt i alt ikke formaar at imponere nogen Evropæer.

Den 10. Oktober forlod vi Teheran i en stor persisk Fragtvogn med to indfødte Kuske, vor Tjener Ali og vor Bagage. Vi væddede med vor Vært, Hr. Albert, om, at de fire kraftige Heste skulde bringe

os til Rescht i 6 Dage, da vi saa kunde naa den først afgaaende Dampet til Baku. Hr. Albert svor paa, at det vilde være umuligt, da vi ikke vilde faa de to Persere drevne saa hurtigt af Sted, og at disse vilde finde paa alle mulige Kneb for at trække Tiden ud. De forsøgte ogsaa alle mulige Fif, men det nyttede ikke. Udenfor Teherans Mure begyndte vi med at kjøre løbsk, og Hestene for med os over imod et Lerhus, hvor Vognstangen gjorde et farligt Attentat paa de usolide Lørmure, og Skaglerne gik itu. Ved hvert Karavanseraj søgte Kuskene at standse, og naar

Shahzadéabdulazim.

vi overnattede, vare de ikke til at drive videre uden Brug af alle Midler fra vor Side. I Kasvin tog de om Natten et Hjul af Vognen under Paaskud af, at det maatte repareres, hvilket efter deres Sigende maatte tage to Dage, men vi opsøgte Smeden, der havde faaet Hjulet, og tvang ham til at sætte det paa, og kjørte saa afsted. Vi kjørte fra om Morgenens tidlig til langt hen paa Aftenen og overnattede enten i Serajer eller hos persiske Bønder eller i selve Vognen. Det Sidste var ingenlunde behageligt, da Regnen ofte strømmede ned, og Masser af kurdiske Bønder og Nomader passerede Vejen paa Træk mod Nord.

En Dag, da vi saaledes havde kjørt fra Morgen til Aften for at faa saa lang en Dagsrejse som muligt, maatte vi endelig gjøre Holdt paa Vejen, ved et lille Tehus, i hvis Nærhed der laa nogle Indfødtes Hytter. I Morke og i øsende Rengnvejr var det ikke muligt at finde et Seraj. Vi bad da Værten om at huse os til Daggry og lave os nogen Te, men han foreslog at tage ind i en af de nærliggende Hytter, da der kun var ringe Plads hos ham. Han fulgte os da til Hytterne, men her blev der et frygteligt Halloj, da ingen vilde huse Kafirer (Vantro). Alle Mandfolk kom ud, og Kvinder og Børn hylede i Kor med Hundene. Vi indrettede os da paa den Maade, at Adjunkt Hjuler lejrede sig paa et Tæppe ved Værtens Arne, og Cand. Paulsen og jeg sov paa Vognen, som holdt paa Vejen. De indfødte Mænd fra Hytterne samlede alle ved Tehuset og holdt Raadslagninger hele Natten. Uagtet vi ikke forstod deres Tale fuldt ud, var der ingen Tvivl om, at de foreslog sammen med Værten at overfalde og udplynre os, men Værten var stadig den eneste, der ikke vilde gaa ind herpaa, idet han gjentog i det Uendelige: „De ere mine Gjæster,“ og Koranen paabyder jo ogsaa Gjæstfrihed mod Jøder og Kristne. Det var saaledes et Held for os, at Adjunkt Hjuler netop sov hos Værten; men i hvert Fald belavede Paulsen og jeg os paa at sælge Livet saa dyrt som muligt, saa at vi ikke fik andet ud af vor Nattehvil end at ligge, med Revolver og Karabin i Haanden og blive gjennemblødt af Regnen, men sligt havde hændet os før.

At Egnen her er usikker, ses ogsaa af, at de Evropæere, der færdes her med deres Kvinder, ofte forklæde dem som Mænd og forsyne dem med Vaaben. I en Vogn, som vi paaserede oppe i Bjærgene, sad en smuk, ung Lady, forklædt fuldstændig som Boerkriger ved Siden af sin Mand. Lokkerne, der stak frem under den store, graa Filthat forraadte dog hendes Kjøen overfor os, men maaske vilde Forklædningen lykkes overfor de Indfødte.

At ride paa de smalle Bjærgveje paa Udturen til Teheran havde intet nerverystende ved sig, men Transporten paa den store, tunge og vanskelig styrbare Fragtvogn med de fire Heste ved Siden af hinanden, var i høj Grad farlig. Adskillige Gange troede vi at maatte rutsche i Afgrunden, navnlig ved Omdrejningerne, hvor det gik nedad. Den ene af Kuskene maatte næsten altid her gaa til Fods foran Hestene for at faa disse til at holde igjen paa Vognen og for at forhindre dem i at falde ud over Skrænterne. Vi selv sad stadig parate til at springe af, saa snart det

saa ud til at kunne gaa galt. Omtrent 6 danske Mil fra Rescht kunde der ogsaa nær være hændet os en Ulykke, idet to af Hestene paa en foreløbig Træbro over en lille Flod gled ud over Broen, men blev hængende i Seletøjet, medens de to Heste og Vognen blev staaende i en uhyggelig Stilling paa Randen af Brodækket.

I et Nu vare vi ude af Vognen og læsede saa hurtigt, som det aldrig var sket før, vor Bagage af. Kuskene skar Seletøjet itu, saa de to Heste faldt i Floden. Vi lejede øjeblikkelig en af de mange forbi-kjørende Persere til at transportere os til Rescht, hvortil vi ankom om Aftenen d. 16. Oktober. Vi tog samme Aften ind i vort kjendte Seraj og lejede Heste og Vogn til at transportere os ud til Havet. Medens vi udhvilede os en Smule i Serajet, satte vi Vagt ved Vogn, Hest og Kuske. Midt om Natten kjørt vi afsted til Bir-i-basar og tog strax herfra en Baad, som førte os til vort gamle Dampskib „Tamara“, der laa og vuggede sig ud for Enseli.

Kort efter, at vi havde jaget de paatrængende, persiske Søfolk ned i deres Baade igjen, stak den gamle Damper i Søen, og for Sejl og Damp gik det nordpaa ad Civilisationens Riger til, hvor en Perser maaske vilde udøve en lignende Kritik, som vi havde gjort i Alladins Æventyrland.

Sammen med den forudgaaende lille Beskrivelse af Expeditionens Rejse i Persien har jeg ment, at hestaaende meteorologiske Observationer kunde være af nogen Interesse. Rejsemaaden og den Omstændighed, at vi forfulgte andre Formaal end netop meteorologiske Iagttagelser, har selvfølgelig hindret os i at anstille mere indgaaende Observationer her. Den meteorologiske Journal fra Expeditionen i Pamir vil i Lobet af Aaret foreligge færdig til Trykning.

De Maaneder, hvori vi rejste høre til den for Evropæere behageligste Tid i Persien. Om Foraaret svulne Floderne op og lægge store Hindringer i Vejen for Fremkommeligheden; om Vinteren ere Passerne i Elburskjæden ofte ufarbare paa Grund af det stærke Snefald, og midt paa Sommeren er Heden ganske utaalelig. Eftersommeren og Efteraaret ere her som i de fleste varme Lande den bekvemteste Rejsetid; Dog har denne Tid en ubehagelig Side: Feberen i de lavtliggende Egne optræder mest ondartet.

Trods den lavest noterede Temperatur var 13°,0 og den højeste 32°,6, enkelte tæt ved 30° ellers om-

Nogle meteorologiske Observationer paa vor Rejse i Persien Aar 1899.

Den relative Fugtighed er udregnet efter „H. Wild. Tafeln für das Hunderttheilige Thermometer Wien 1894.“ Vindstyrken efter den 12-delelige Skala. Vindretningen efter 16 Kompassregter. Skyobservationerne rette sig m H. t. Klassifikation efter „Wolkentafeln von Dr. Karl Singer München 1892.“ Temperaturen er maalt i Celeusgrader med Termometre, hvis Korrektion er bestemt af „Physikalisch-technische Reichsanstalt“ i Charlottenburg og velvilligst af „Meteorologisk Institut“ i Kjøbenhavn.“

t. = tørt Termometer; r. F. = relativ Fugtighed i %.

Sted.	Maaned.	Datum.	Dags- tid.	Kl.	t.	r. F.	Vind.		Skyer.		Anm.
							Retning.	Styr- ke.	p. C.	Skyarter.	
Kaspiske	Septbr.	11.	E.	1	28,5	72	S. S. W.	2	5	Cumulus.	
Hav	"	"	—	9	23,5	86	W. S. W.	1	0	"	
Rescht	"	12.	E.	10	26,0	78		0	60	Cumulus.	
"	"	13.	F.	9	28,4	67	S. E.	1	70	"	
"	"	"	E.	1	29,4	65	S. E.	1	60	"	
"	"	"	—	9	25,8	79		0	20	"	
"	"	14.	F.	10	29,0	72		0	40	"	
"	"	"	E.	1	31,0	60	N. E.	1	60	"	
"	"	"	"	9 ¹ / ₂	25,8	73	E.	1	10	"	
"	"	15.	F.	9	27,7	67	E.	1	0	"	
"	"	"	E.	1	32,6	51		0	15	Cumulus.	
"	"	"	"	9	25,0	78		0	10	"	
"	"	16.	F.	7 ¹ / ₂	25,7	73	E.	2	5	"	
Imaam-Sadé-	"	"	E.	5	27,4	81		0	90	"	
Haschim	"	"	"	8	25,0	83	N. t. W.	1	80	"	
"	"	17.	F.	5 ¹ / ₄	21,0	81	S.	4	100	"	
Rudbár.	"	"	E.	4 ¹ / ₃	28,0	60	E. S. E.	2	30	"	
"	"	"	"	7 ¹ / ₂	26,0	64		0	0	"	
"	"	18.	F.	5 ³ / ₄	19,0	83		0	0	Dis.	
Patschinar	"	"	E.	3 ³ / ₄	30,5	34	S. t. W.	3	5	Cumulus.	
"	"	"	"	8 ¹ / ₂	21,0	64	S.	3	10	Cirrus og Al- to Cumulus.	
"	"	19.	F.	5 ¹ / ₂	21,8	82	S.	3	30	Alto Cumulus.	
Kuin	"	"	E.	8 ³ / ₄	16,8	56	S.	3	0	"	
"	"	20.	F.	6	13,0	53	N.	1	0	"	
Kasvin	"	"	E.	4 ¹ / ₂	28,2	23	S. E.	2	0	"	
"	"	"	"	8 ¹ / ₂	22,1	52		0	40	Alto Cumulus.	
"	"	21.	F.	6	17,9	52		0	0	"	
Geshlak	"	"	E.	7	24,8	11	S. t. E.	2	20	Alto Cumulus.	
"	"	22.	F.	6	18,0	47		0	0	"	
Hazarek	"	"	E.	8	20,8	14	E. S. E.	1	0	"	
"	"	23.	F.	6	17,4	43	W.	1	0	"	
Teheran	"	24.	F.	8	22,6	26		0	5	Cumulus.	
"	"	"	E.	1	27,8	19	S. t. W.	1	10	"	
"	"	"	—	9	22,2	21		0	0	"	
"	"	25.	F.	8	21,3	30		0	0	"	
"	"	"	E.	2 ¹ / ₂	27,0	17	W.	1	20	Cumulus.	
"	"	"	—	9 ¹ / ₂	22,8	19		0	0	"	
"	"	26.	F.	9	24,3	25	W.	1	40	Cumulus.	
"	"	"	E.	1	26,2	24		0	20	Cumulus.	
"	"	"	"	9	23,5	17		0	0	"	Om Aftenen lidt Regn.
"	"	27.	F.	8	22,8	22	S. S. W.	1	5	Cumulus.	
"	"	"	E.	1	28,3	18	S. W.	1	20	"	
"	"	"	"	9	24,7	15		0	0	"	
"	"	28.	F.	8	22,8	38	S. W.	1	5	Cumulus.	Om Aftenen lidt Regn.
"	"	"	E.	3 ¹ / ₂	26,9	54	S. W.	1	50	"	
"	"	"	"	9 ¹ / ₂	21,0	55		0	0	"	
"	"	29.	F.	8	23,0	27	S. W.	1	30	Cumulus.	
"	"	"	E.	1	21,5	54	N. E.	5	100	Nimbus.	Svag Regn, i Bjærgene Sne.
"	"	"	"	11	16,2	72		0	30	Cumulus.	
"	"	30.	F.	8	19,3	67		0	100	Nimbus.	Lidt Regn, i Bjærgene Sne.
"	"	"	E.	1	21,0	63	N. W.	1	60	Cumulus.	
"	"	"	"	11 ¹ / ₂	16,0	72		0	30	"	
"	Oktbr.	1.	F.	8	18,4	69		0	50	Cumulus.	Midt paa Dagen stærk Regn.

Sted.	Maaned.	Datum.	Dags- tid.	Kl.	t.	r. F.	Vind.		Skyer.		Anm.
							Retning.	Styr- ke.	p. C.	Skyarter.	
Teheran.	Oktbr.		E.	5	15,7	71	N. E.	2	60	Cumulus. Nimbus.	
"	"		"	9	18,0	48		0	30	Cumulus.	
"	"	2	F.	8	17,5	63	E. N. E.	1	10	"	
"	"		E.	1	20,3	58	E. N. E.	2	20	"	
"	"		"	9	19,2	57		0	0	"	
"	"	3	F.	8	16,2	40	S. E.	1	2	Cumulus.	
"	"		E.	1	20,0	24	S. E.	1	2	"	
"	"		"	9	19,0	23		0	0	"	
"	"	4	F.	8 1/2	18,6	29	E. t. S.	1	5	Cumulus Stratus.	
"	"		E.	1	21,5	36	E.	1	5	Cumulo.	
"	"		E.	9	17,0	46		0	5	Cumulus Stratus.	
"	"	5	F.	8	18,9	31	E.	1	0		
"	"		E.	1	23,5	17	E.	1	15	Cum. og Al- to Cumulus.	
"	"		"	9	20,3	17		0	0		
"	"	6	F.	8	20,5	21	E.	1	10	Cumulus.	
"	"	6	E.	1	23,4	9	E. t. S.	1	15	"	
"	"		"	9	18,2	24		0	0		
"	"	7	F.	8	18,6	28	E.	1	5	Cumulus.	
"	"		E.	1	22,2	20	E. t. S.	1	25	"	
"	"		"	9	23,0	12		0	5	"	
"	"	8	F.	9	21,8	23	E. t. S.	1	0		
"	"		E.	1	27,0	18	E.	1	15	Cumulus.	Om Eftermiddagen regnede det i Bjærgene mod Nord, en Del Tordenskrald hortes.
"	"		"	9	21,3	48		0	0		
"	"	9	F.	8	23,0	22	E.	1	2	Cumulus og Cumulus Stratus.	
"	"		E.	1	21,0	52	E. t. S.	2	60	Cumulus.	
"	"		"	9	22,3	39		0	100	"	
"	"	10	F.	8	19,2	58	E.	1	0		
"	"		E.	1	24,0	24	W. N. W.	3	25	Cumulus.	
Shah-Abbas.	"	10	"	8 3/4	18,5	42		0	0		
Kuramabad.	"	11	F.	9 1/2	20,2	33	N. t. E.	1	5	Cumulus. Cumulus og Cirro Stratus.	
Hazarek.	"		F.	1	24,1	26	E.	2	20	"	
Geshlak.	"		"	9	19,8	26		0	15	"	
"	"	12	F.	8	20,1	24	E.	1	5	"	
Kern:andeh.	"		E.	1	25,8	29	W.	2	10	Cumulus.	
Kasvin.	"		"	9	20,0	37		0	0		Uafadelige Lyn i N. E.
"	"	15	F.	8	18,0	43	E.	1	100	Cumulus.	
Buinak.	"		E.	7	17,0	51	E.	1	10	"	
"	"	14	F.	5 1/2	13,8	57	E.	1	0	"	
Patshinar.	"		E.	10 1/2	23,0	66		0	5	Cumulus.	
"	"	15	F.	6 1/2	17,7	66		0	20	"	Fra Em. Kl. 5 megen Regn.
Recht.	"	16	E.	8	18,0	81		0	70	"	Hele Dagen ofte Regn.
"	"	17	F.	3 1/2	17,2	71		0	0	"	
Kaspiske Hav.	"		E.	9	21,8	77	W.	2	10	Cumulus.	
"	"	18	F.	8	18,3	70	W. t. S.	2	50	"	
"	"		E.	1	23,1	76	W.	2	30	"	
"	"		"	9	21,7	82	W. S. W.	5	70	"	
Baku	"	20	F.	8 1/2	22,4	77		0	60	Cumulus.	

kring 20%, var Heden dog oftest trykkende paa Grund af Skymanglen og Tørken. Den Sidstnævnte var til Tider særdeles stærk. I September Maaned var den mindste noterede relative Fugtighed 11%. Af 52 Observationer vare 8 under 20% og 20 under 50%. I Oktober var den mindste noterede relative Fugtighed 9%. Af 48 Observationer vare 5 under 20% og 30

under 50%. Af Interesse er det at lægge Mærke til Fugtighedens Aftagen fra det kaspiske Hav Bredder, efterhaanden som man gaar mod Syd, og den deraf følgende Aftagen af Vegetationen.

Vindretningerne vare overvejende østlige og sydlige, og den ringe Fugtighed maa vel hidrøre fra disse østlige og sydlige Vinde, der bringe Tørke fra det

centralasiatiske Kontinent og de sydpersiske Ørkener og Stepper. Vindstyrken i September var af 52 Observationer ikke over 5; 21 Obs. vare 0 og 19 med Styrken 1. For Oktober var den højeste noterede Vindstyrke i Persien af 46 Observationer 3. 17 Observationer vare 0 og 20 med Styrken 1. Herfra undtagen den i Beskrivelsen omtalte lokale Trækvind.

Skyprocenten var i September af 52 Observationer: 17 Obs. = 0%; 28 Obs. under 20% og 38 Obs. under 50%. I Oktober af 46 Observationer: 12 Obs. = 0%; 31 Obs. under 20% og 39 Obs. under 50%.

I Slutningen af September og i Oktober begyndte Regnperioden saa smaat at indfinde sig. Dog først i November Maaned begynder det egentlige ubehagelige Efteraar her i disse Egne med Regn og Sne-slud, der falder rigelig hele Vinteren igjennem til ind i Foraaret. Sneen bliver dog efter Sigende sjælden liggende ret længe paa Sletterne, hvorimod den ved Bjærgenes Fod ligger hele Vinteren. Demavend bliver først snefri paa Sydsiden i 3200 m. Højde hen paa Sommeren. Fra 4000 m. ligger der Sne hist og her hele Aaret rundt, og Toppen ender i den evige Snæs Regioner.

Fra den danske videnskabelige Siam-Expedition.

Af Dr. phil. Th. Mortensen.

Der er i de senere Aar, især siden Østasiatisk Kompagni dannedes, her i Danmark vaagnet en betydelig Interesse for Siam, dette Æventyrland i det fjærne Østen. Denne Interesse har bl. a. affødt en dansk videnskabelig Expedition til Siam med det Formaal at studere dets Plante- og Dyreliv og at tilvejebringe Samlinger, der kunne danne Grundlaget for den videnskabelige Bearbejdelse af Siams Fauna og Flora.

Expeditionen bestod af to Videnskabsmænd, Cand. mag. *Johs. Schmidt* som Botaniker og Forfatteren af denne Skildring som Zoolog. Midlerne til Expeditionen vare bevilgede af Rigsdagen og Carlsbergfondet i Forening. Desuden modtog Expeditionen stor Hjælp fra Østasiatisk Kompagni, hvis Direktør, Etatsraad *H. N. Andersen*, fortjener den største Tak for sin store Imødekommenhed. Ogsaa den siamesiske Regering viste sig særdeles velvillig imod os; men fremfor alle fortjener Admiral *A. de Richelieu* Tak. Han skaffede os Hus, Baad og Mandskab; ham skyldes det, at Expeditionens Udbytte er blevet saa stort, trods de smaa Midler vi raadede over; uden hans Hjælp vilde det have været umuligt for os at udrette noget af Betydning.

D. 1. Oktober 1899 afsejlede vi fra København med Østasiatisk Kompagni's Damper „Siam“, og efter en udmærket heldig Rejse naaede vi Bangkok d. 12. December midt under Forberedelserne til de store Fester, der om kort Tid skulde finde Sted til Ære for Hs. kgl. Højh. Prins Valdemar og „Valkyrien“. Da Rejsen havde taget adskilligt længere Tid, end vi havde beregnet, kunde vi ikke blive i Bangkok for

at deltage i den sjældne Fest, og d. 19. Dec. sejlede vi fra Bangkok med en af den siamesiske Marines Dampere, „Chamroen“, til vort Bestemmelsessted, den lille bjærgrige Ø Koh Chang i den østlige Del af Siambugten.

Et mægtigt Bjærglandskab med høje Toppe, stejle Skrænter og dybe Flodkløfter, overalt, fra Bunden af Dalene til de højeste Toppe, beklædte med tæt Urskov; en flad Kyststrækning, snart udvidende sig til en større Slette, snart ganske smal eller helt afbrudt af Klippepartier, der gik ud i Søen; en smal Brømme af lysegrønne Mangrovetræer helt ude paa Stranden; Kokos- og Betelpalmer knejsende inde paa Sletten; hist og her et brunt Hus paa Pæle; alt belyst af en straalende Sol, der lagde som et uendelig fint, graat Slør over Skovens mørkegrønne Toner — saaledes præsenterede Koh Chang sig for os, da vi endelig, efter en næsten 3 Maaned lang Rejse, naaede vort Bestemmelsessted.

Til venstre for den helt imponerende Landgangsbro vajede det siamesiske Flag, til højre laa Guvernementsbygningen. Medens Soldaterne under Kommando af Stationens Officerer bare vore Sager i Land, udfoldede sig paa Pladsen foran Guvernementsbygningen saa rigt et Folkeliv, som Stedet kunde præstere — halvnøgne Mænd og Kvinder og helnøgne, tykmavede Unger, højst med et lille Sølvfigenblad paa eller med en Ring om Ankelen, alle ivrigt optagne af at betragte de to Fremmede og de mærkelige Redskaber og store, gaadefulde Kasser og Kufferter.

Guvernementsbygningen, der var stillet til vor Raadighed af Admiral Richelieu, var, som de Indfødtes